

UKŁAD POKARMOWY (trawienny)

- Składa się z:
  - przewodu pokarmowego
    - jama ustna z językiem i zębami
    - gardło – wspólny odcinek dróg oddechowych i przewodu pokarmowego
    - przełyk
    - żołądek
    - jelito cienkie
    - jelito grube
  - dużych gruczołów
    - gruczoły ślinowe
    - wątroba wraz z pęcherzykiem i przewodami żółciowymi
    - trzustka

PRZEWÓD POKARMOWY

Ściana = rura mięśniowa wysłana nabłonkiem

Światło = szczelinowata przestrzeń wewnątrz

Ściana przewodu pokarmowego = cztery warstwy

- błona śluzowa pokryta nabłonkiem
- błona podśluzowa
- błona mięśniowa
- błona okrywająca (otrzewna lub przydanka)

naczynia krwionośne i limfatyczne

włókna nerwowe

BŁONA ŚLUZOWA

Nabłonek   **jednowarstwowy walcowaty**
wielowarstwowy płaski nierogowaciejący
(w jamie ustnej, przełyku i odbycie)

Błaszka właściwa błony śluzowej (tkanka łączna)

Błaszka mięśniowa błony śluzowej (miocyty gładkie)

BŁONA PODŚLUZOWA

Tkanka łączna wiotka

Gruczoły (górną część przelyku, dwunastnica)

Komórki układu immunologicznego

w błonie śluzowej i podśluzowej

rozproszone lub w skupiskach (grudki limfatyczne)

MALT (mucose-associated lymphoid tissue)

tkanka limfatyczna towarzysząca błonie śluzowej

BŁONA MIĘŚNIOWA

Na zewnątrz od błony podśluzowej.

Komórki mięśniowe gładkie

poprzecznie prążkowane (początkowy odcinek przelyku, zwieracz zewnętrzny odbytu)

Warstwa wewnętrzna = okrężna (komórki wokół osi)

Warstwa zewnętrzna = podłużna (komórki równoległe do osi)

BŁONA OKRYWAJĄCA

Otrzewna = błona łącznotkankowa

wyścięła od wewnątrz jamę brzuszną

pokryta nabłonkiem surowicznym

Narządy wewnątrzotrzewnowe - otoczone otrzewną

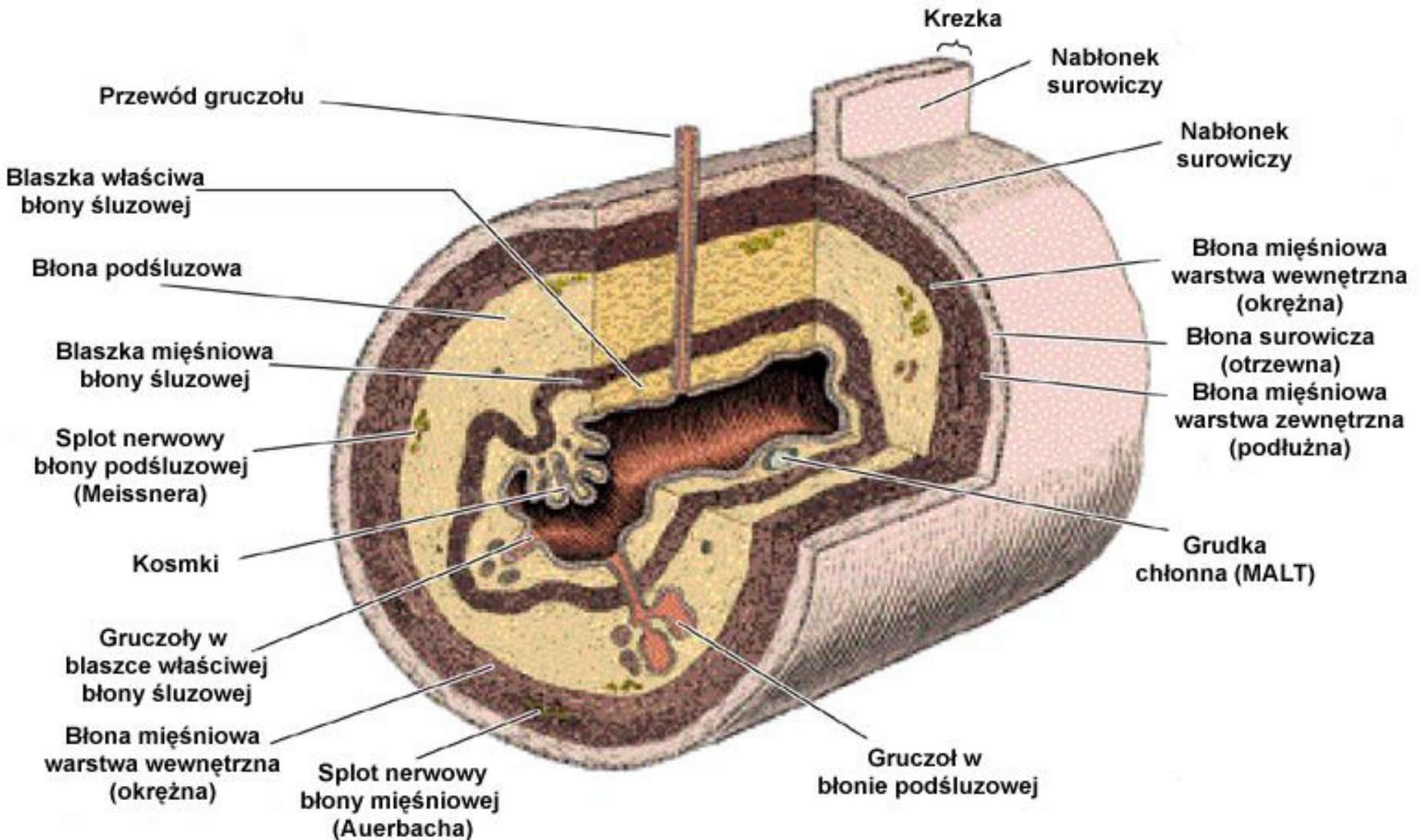
(żołądek, jelito czcze, jelito kręte, okrężnica poprzeczna, odbytnica)

Narządy zewnątrzotrzewnowe - otoczone przydanką

przykryte częściowo otrzewną

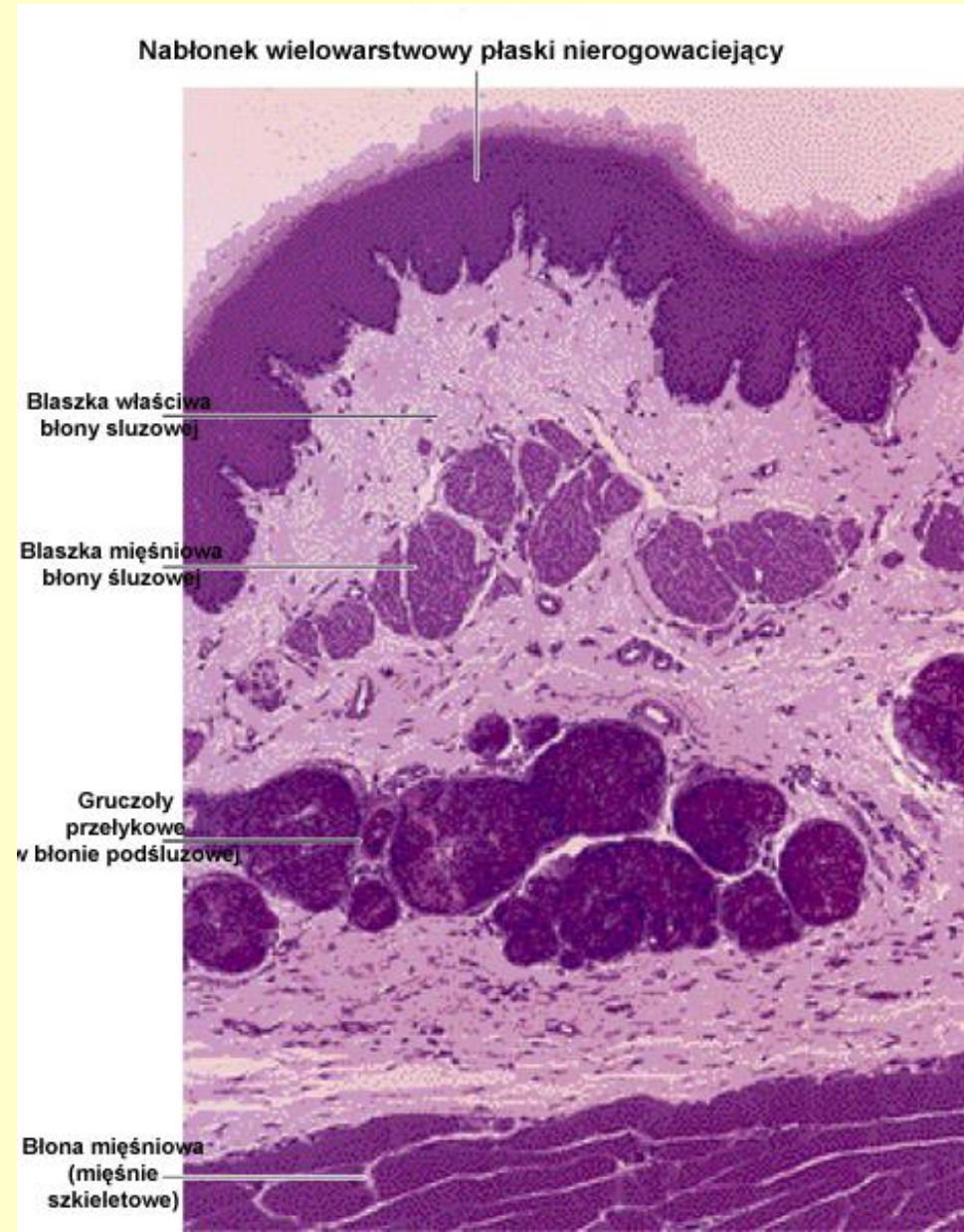
(przełyk, dwunastnica, okrężnica wstępująca, okrężnica zstępująca)

PRZEWÓD POKARMOWY

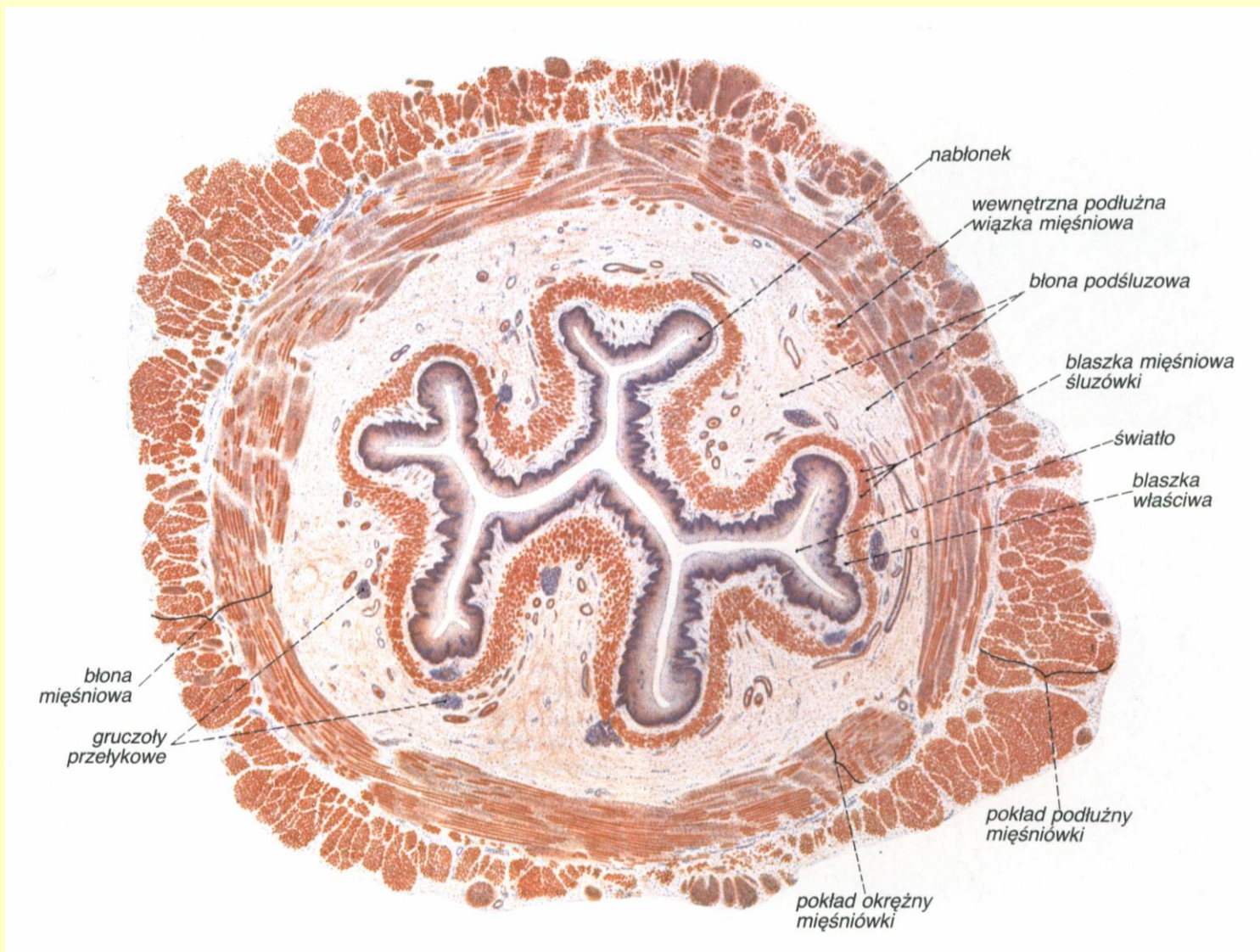
PRZĘŁYK

- przewód długości ~25 cm
- przebiega w klatce piersiowej, pomiędzy tchawicą a kręgosłupem, jego końcowy odcinek znajduje się pod przeponą (w obrębie jamy brzusznej)
- **blona śluzowa – nabłonek wielowarstwowy płaski nierogowaciejący**
- **blona podśluzowa – górny odcinek – gruczoły śluzowe**
- **blona mięśniowa**
  - górna 1/3 – miocyty poprzecznie prążkowane (tylko początkowy etap połykania podlega świadomej kontroli)
  - środkowa 1/3 – miocyty poprzecznie prążkowane i miocyty gładkie
  - dolna 1/3 – miocyty gładkie

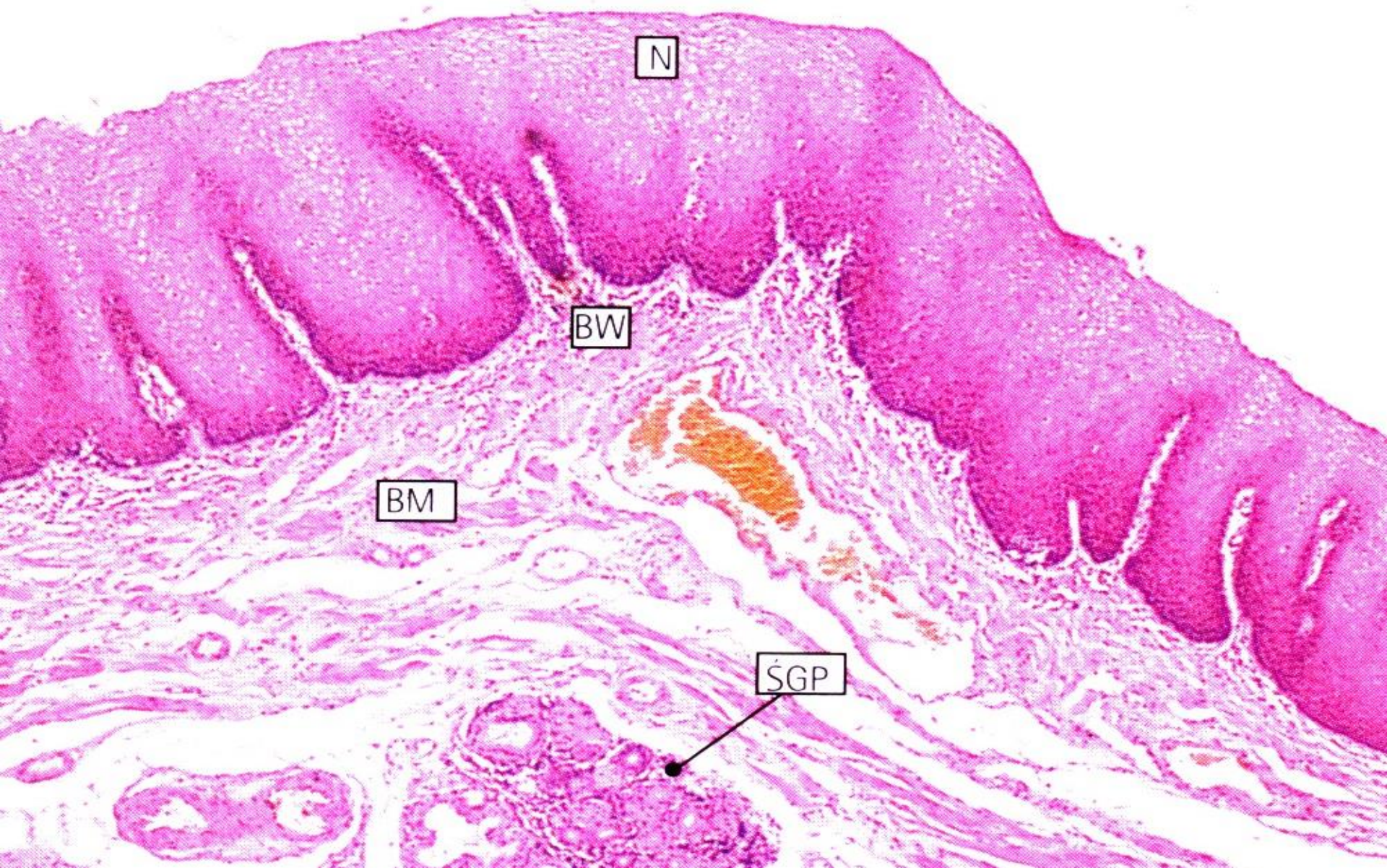

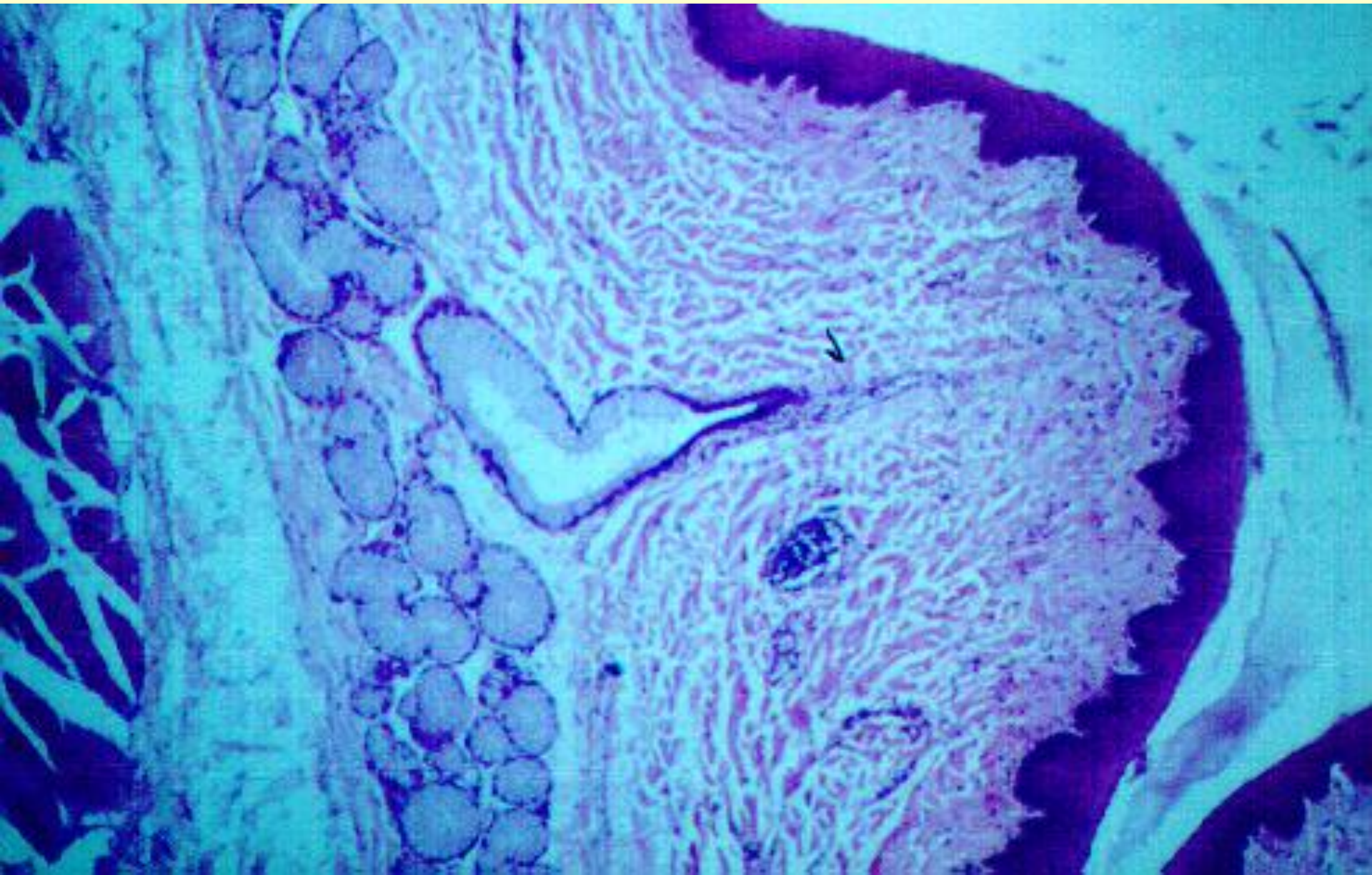
PRZĘŁYK cd.

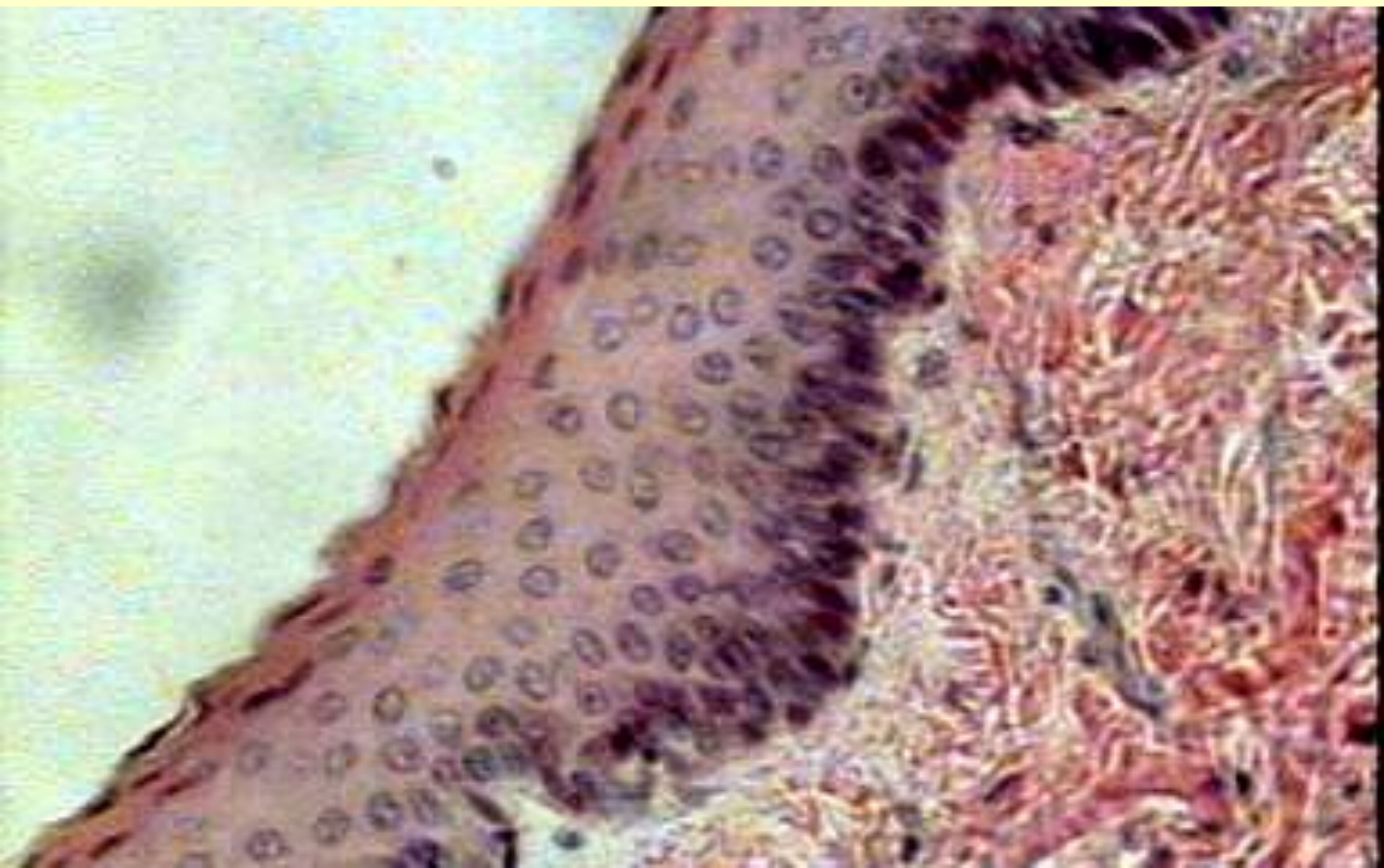
PRZELÝK cd.

PRZELÝK cd.

PRZELYK cd.

ŻOŁĄDEK

Funkcja:

zbiornik spożytego pokarmu

trawienie białek (początkowy etap)

obrona immunologiczna (kwas solny, lizozym)

Regulacja czynności:

hormonalnie

przez układ autonomiczny

Układ przywspółczulny (nerw błędny) pobudza

perystaltykę żołądka

wydzielanie soku żołądkowego

ŻOŁĄDEK - BŁONA ŚLUZOWA

- **Fałdy, półka, rowki i dołki na powierzchni**

Błona śluzowa żołądka tworzy liczne fałdy. Dodatkowo poprzedzielana jest rowkami na wielokątne wysepki – tzw. półka. W obrębie pólki znajdują się zagłębienia – tzw. dołki

- **Nabłonek jednowarstwowy walcowaty**

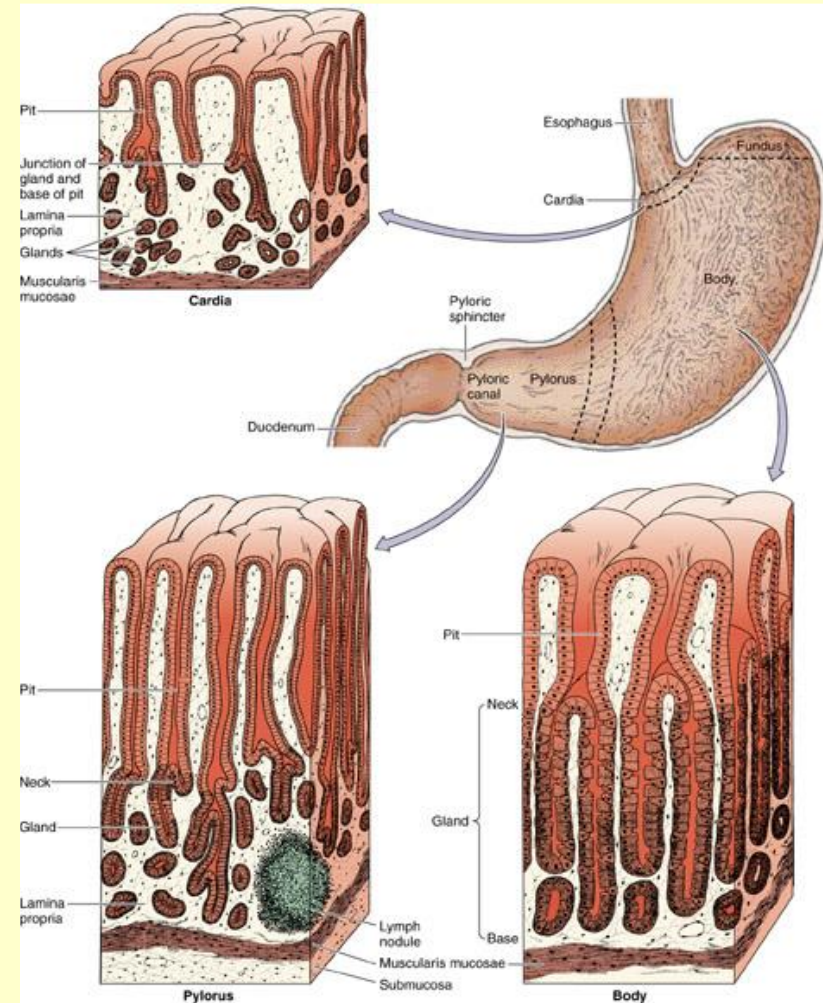
- **Gruzoły żołądkowe - wpuklenia nabłonka**

- nabłonek wpukla się w głąb blaszki właściwej sięgając aż do blaszki mięśniowej, tworząc gruczoły żołądkowe

- w zależności od lokalizacji
  - gruczoły żołądkowe właściwe
  - gruczoły wpustowe
  - gruczoły odźwiernikowe

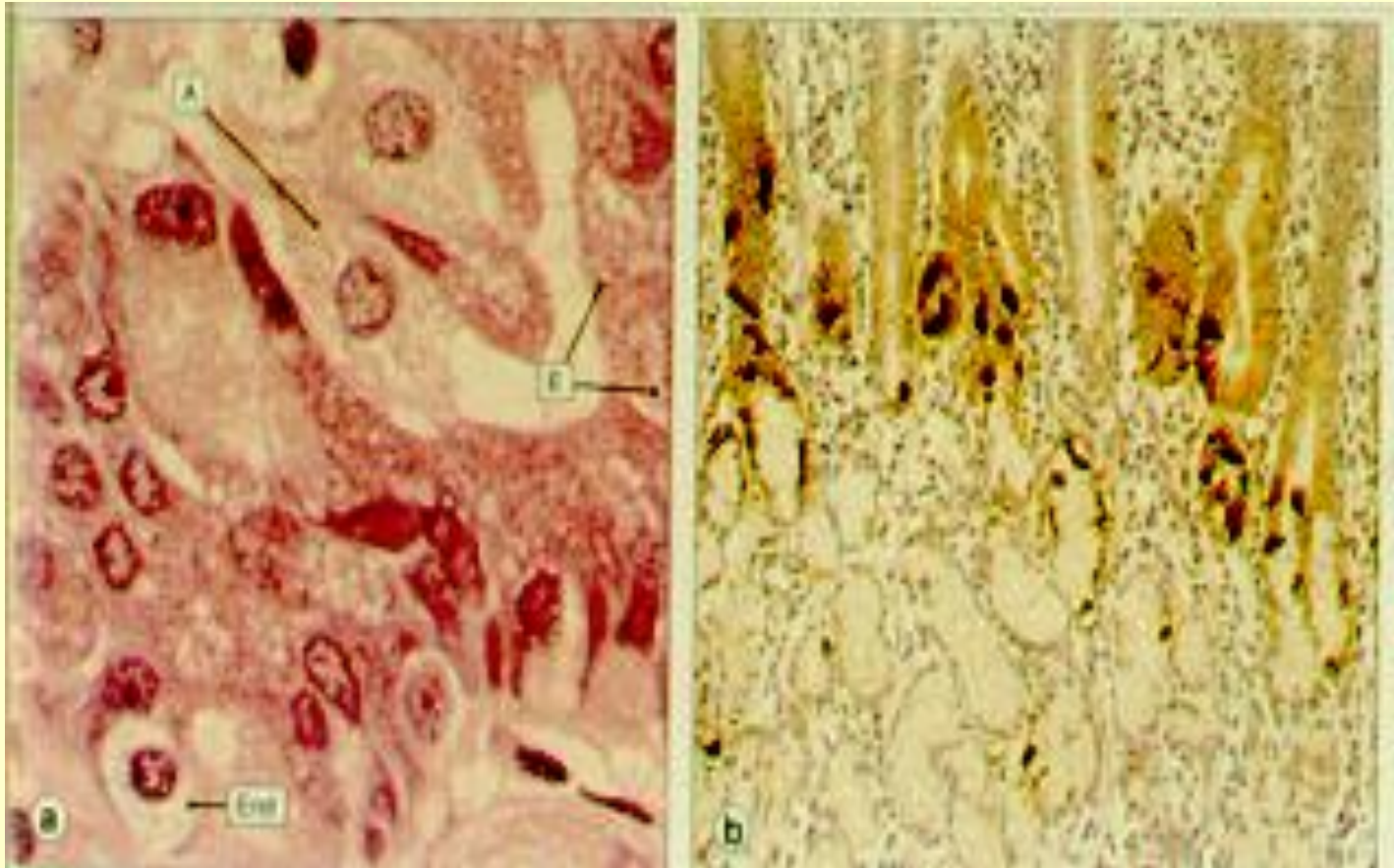
- **Komórki nabłonka**

- główne
- okładzinowe
- macierzyste
- śluzowe
- endokrynowe

ŻOŁĄDEK- KOMÓRKI NABLONKA

- **Komórki macierzyste**
  - w okolicy ujścia gruczołu !!!
  - źródło nowych komórek nabłonka
- **Komórki śluzowe**
  - śluz, w którym znajdują się jony wodorowęglanowe (HCO_3^-)
⇒ bariera śluzówkowa
  - Prostaglandyny pobudzają tworzenie śluzu !!!
- **Komórki endokrynowe**
  - wydzielają do krwioobiegu oraz otaczających tkanek substancje czynne regulujące funkcjonowanie układu pokarmowego
  - np. komórki G i komórki D gruczołów odźwiernika

Komórki endokrynowe wydzielają substancje czynne
(hormony regulujące czynność układu pokarmowego)
APUD (amine precursors uptake and decarboxylation)
komórki D i G (nabłonek gruczołów odźwiernikowych)

ŻOŁĄDEK- KOMÓRKI GŁÓWNE

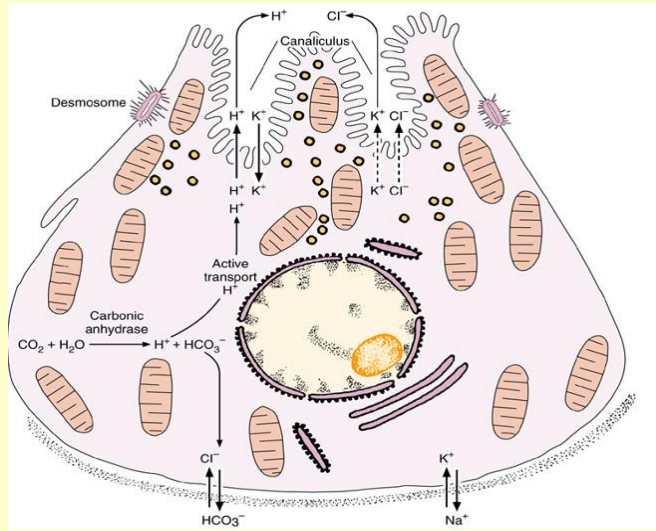
lipaza

chymozyna (podpuszczka)

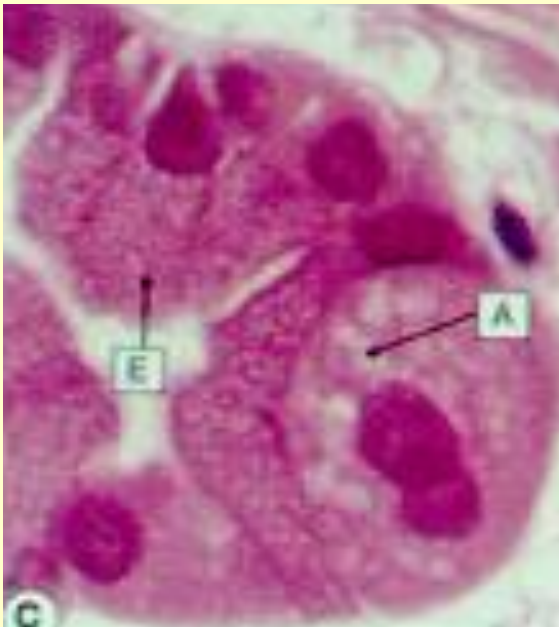
pepsynogen

- **aktywacja do aktywnej proteazy (pepsyny) zachodzi dopiero w świetle jelita pod wpływem niskiego pH**
- **wydzielanie pepsynogenu jest pobudzane przez**
  - **gastrynę – hormon wydzielany przez komórki endokrynowe G odźwiernika i dwunastnicy**
  - **histaminę**

ŻOŁĄDEK- KOMÓRKI OKŁADZINOWE

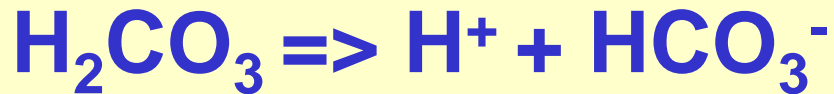

- Na terenie komórki z CO₂ i H₂O, dzięki anhidrazie węglanowej powstaje kwas węglowy, który jest następnie rozkładany do jonu wodorowęglanowego i H⁺
- Jony H⁺, podobnie jak jony Cl⁻ są czynnie wydzielane do światła żołądka ⇒ powstaje HCl o stężeniu 155 mmol/L
- Jony wodorowęglanowe (HCO₃⁻), przedostają się do krwi, a następnie do światła żołądka, gdzie pełnią rolę ochronną

ŻOŁĄDEK- KOMÓRKI OKŁADZINOWE

Komórka okładzinowa wydziela kationy wodoru
aniony chlorkowe
kationy potasowe
czynnik Castle'a

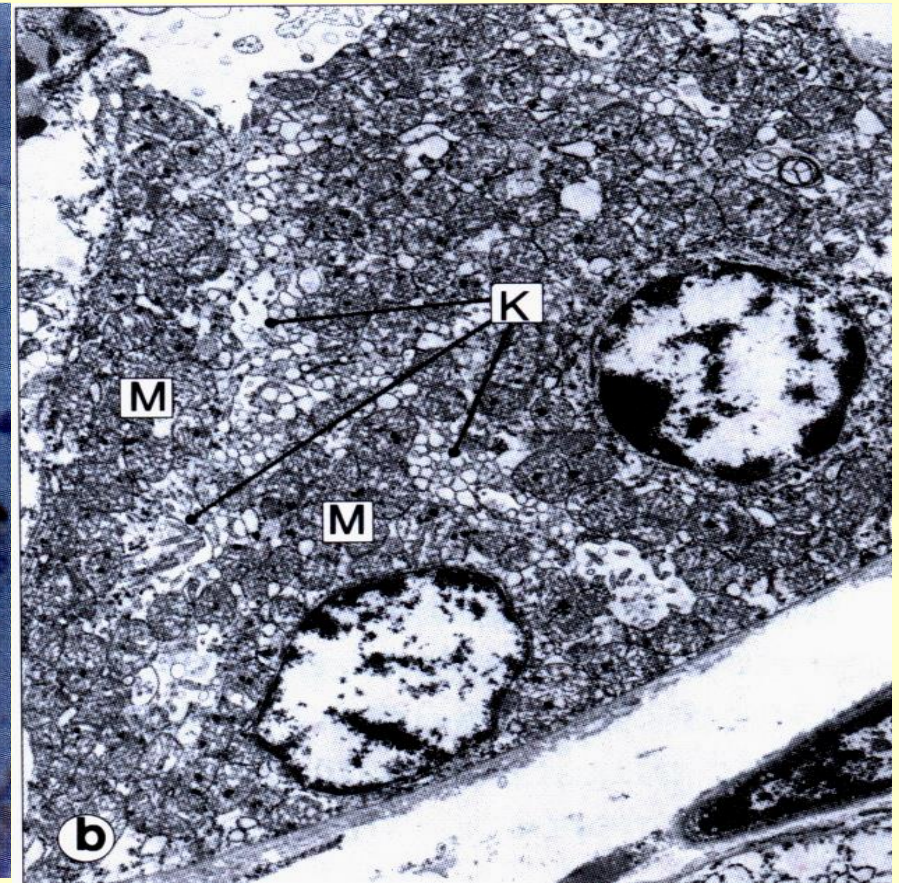
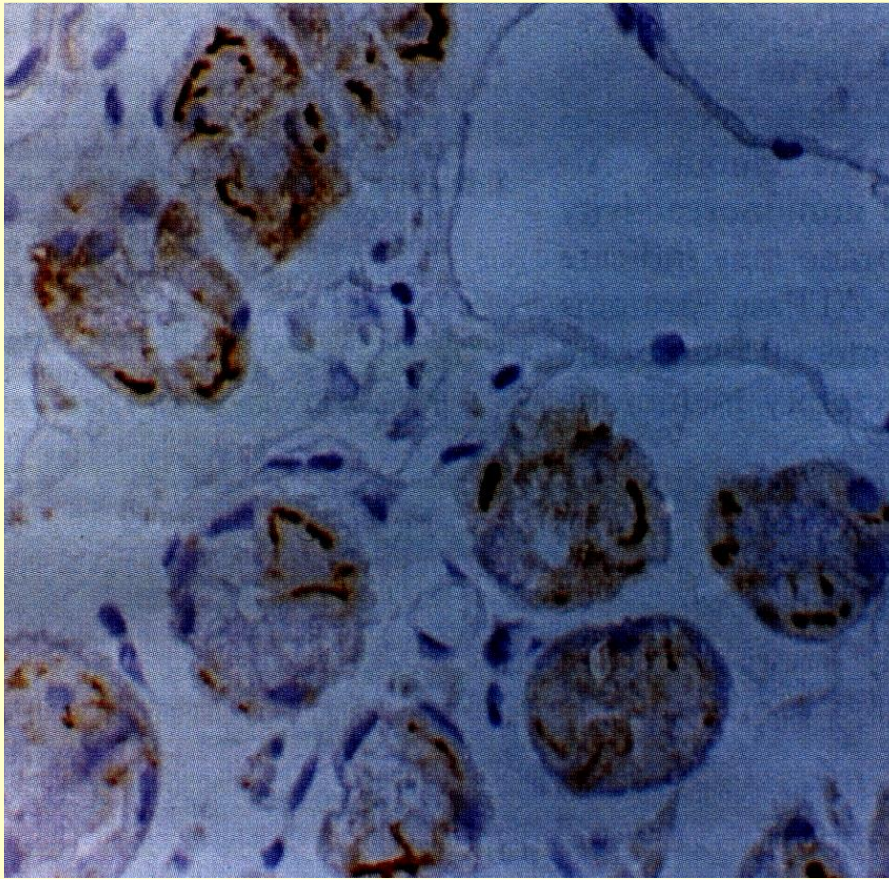

Regulacja powstawania kwasu solnego

pobudzanie = nerw błędny, gastryna, histamina (receptor H2)

hamowanie = urogastron

ŻOŁĄDEK- KOMÓRKI OKŁADZINOWE

Uszkodzenie bariery śluzówkowej => owrzodzenie żołądka

- niektóre leki przeciwbólowe i przeciwzapalne**
- niedokrwienie (stres, wstrząs)**
- bakterie (Helicobacter pylori)**
- zaburzenia syntezy białek i regeneracji komórek**
(u pacjentów z nadmiarem steroidów nadnerczowych)

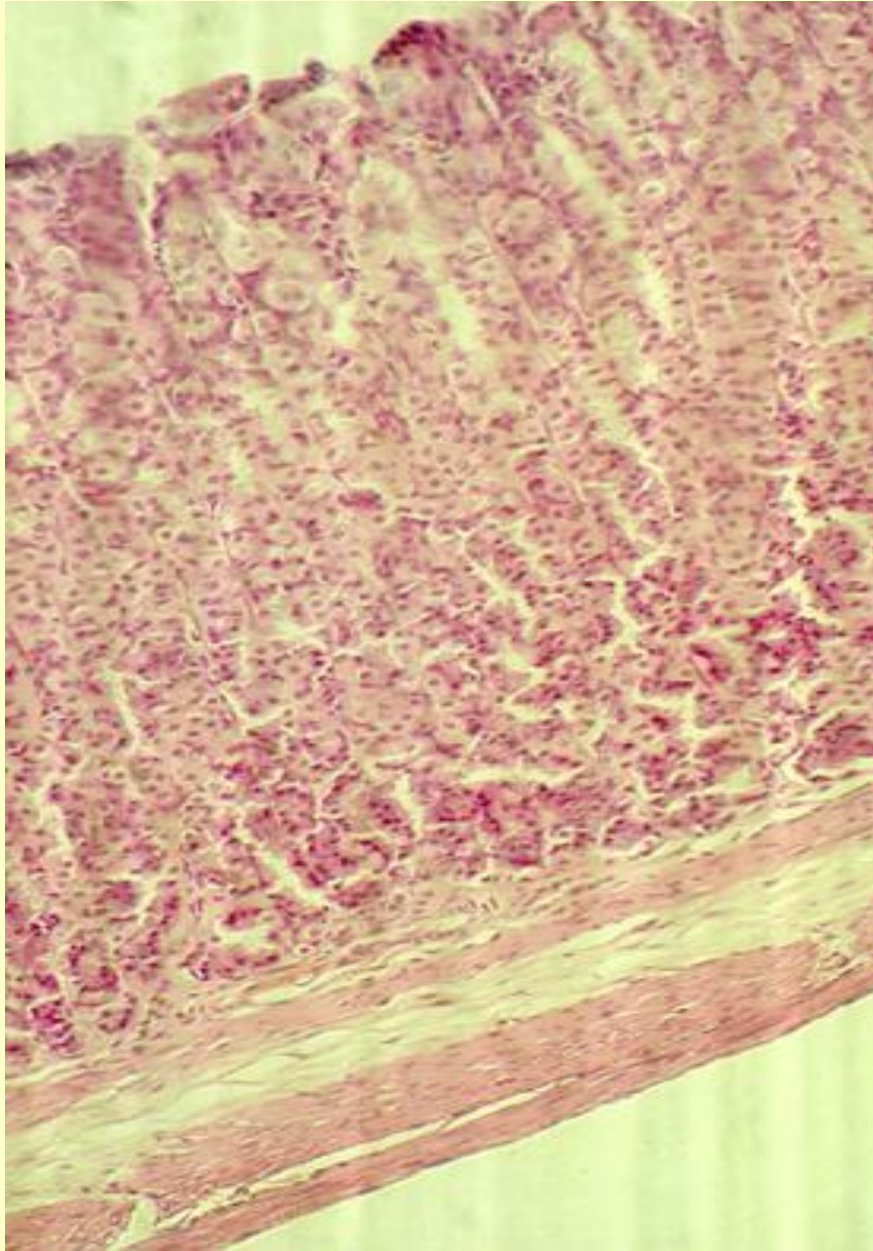
Leczenie choroby wrzodowej

- **blokery receptora H_2** (cymetydyna, ranitydyna, famotydyna)
- **blokery receptora muskarynowego** (atropina)
- **Blokery pompy protonowej** (omeprazol)

ŻOŁĄDEK – BŁONA MIĘŚNIOWA

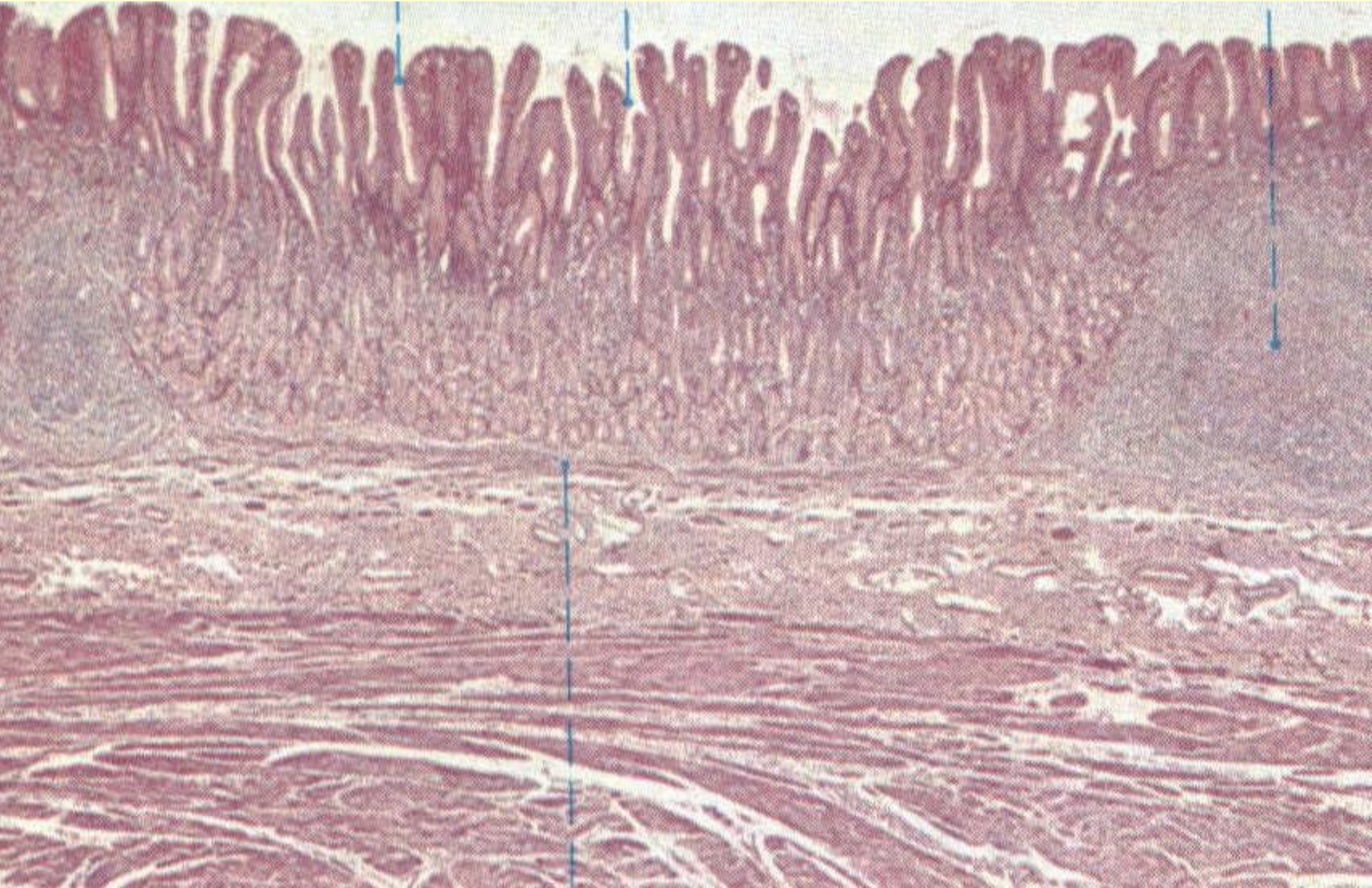
- **Budowa nieregularna**
  - warstwa wewnętrzna - włókna skośne
(wpust, krzywizna mniejsza)
  - warstwa środkowa - włókna okrężne
(zwłaszcza odźwiernik)
  - warstwa zewnętrzna - włókna podłużne
(wpust i trzon)
- **Włókna dna i górnej części trzonu rozluźniają się podczas posiłku**
- **Okolica przedodźwiernikowa kurczy się perystaltycznie**

ŻOŁĄDEK - ŚCIANA

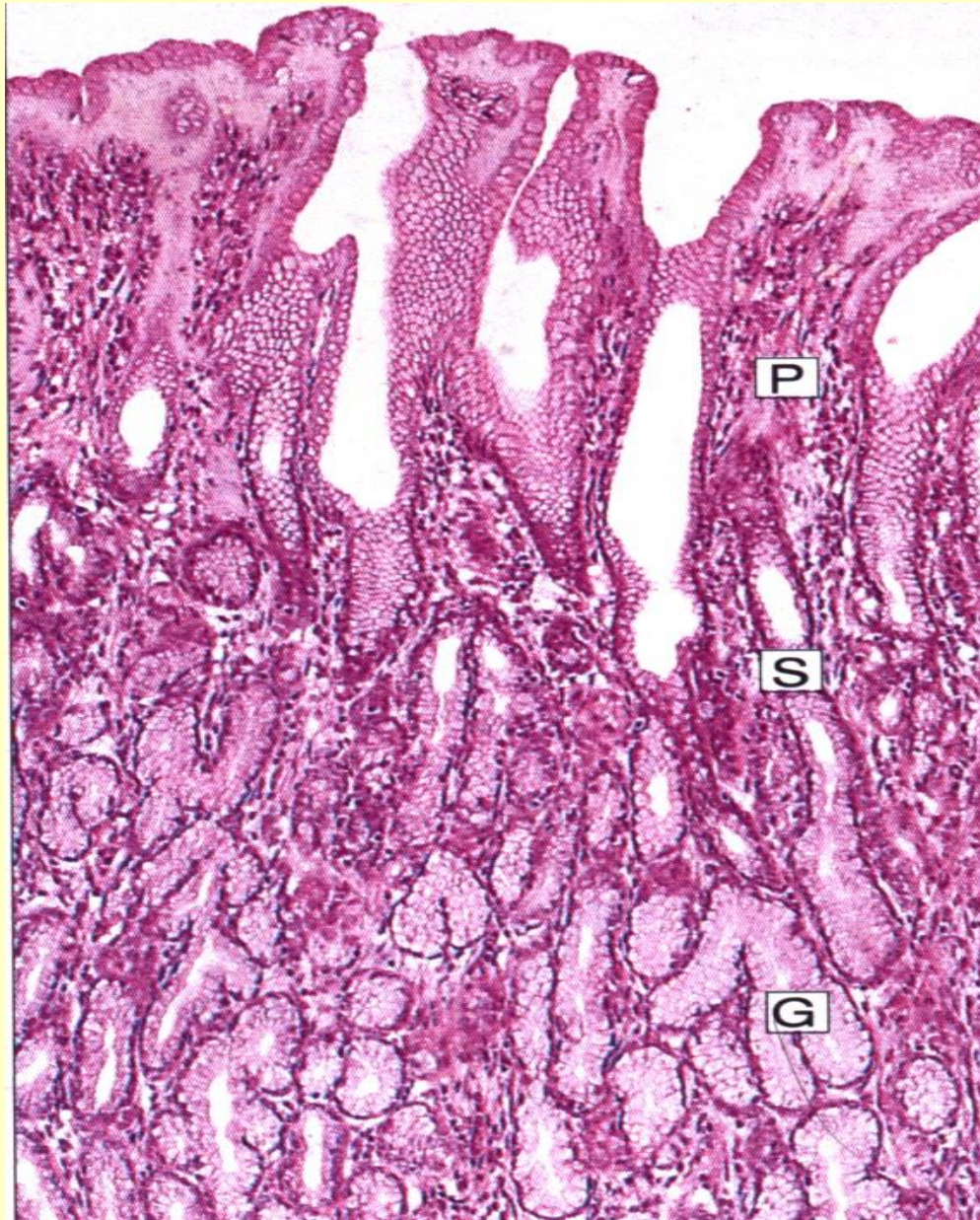

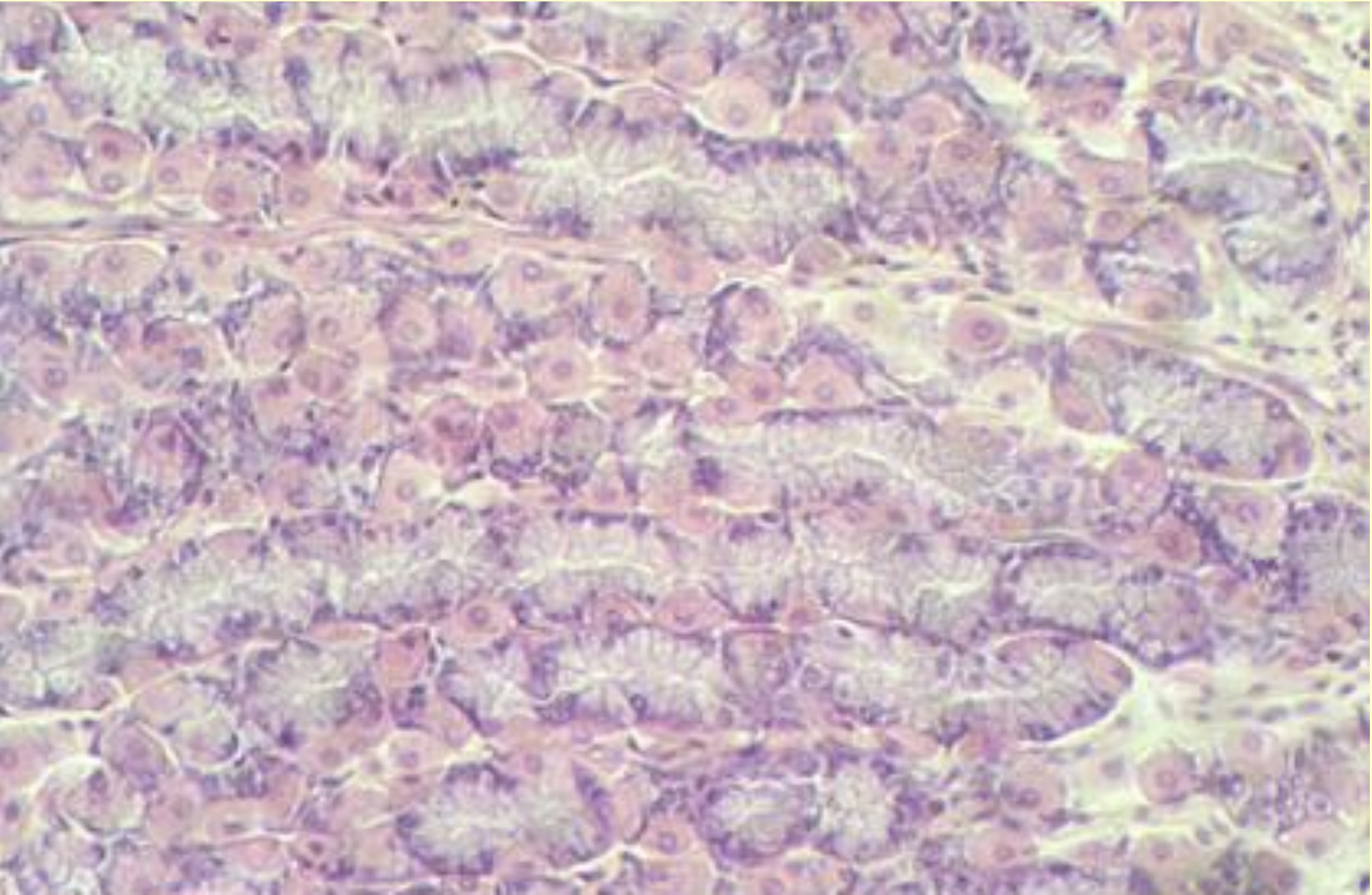
ŻOŁĄDEK - ŚCIANA

ŻOŁĄDEK - BŁONA ŚLUZOWA

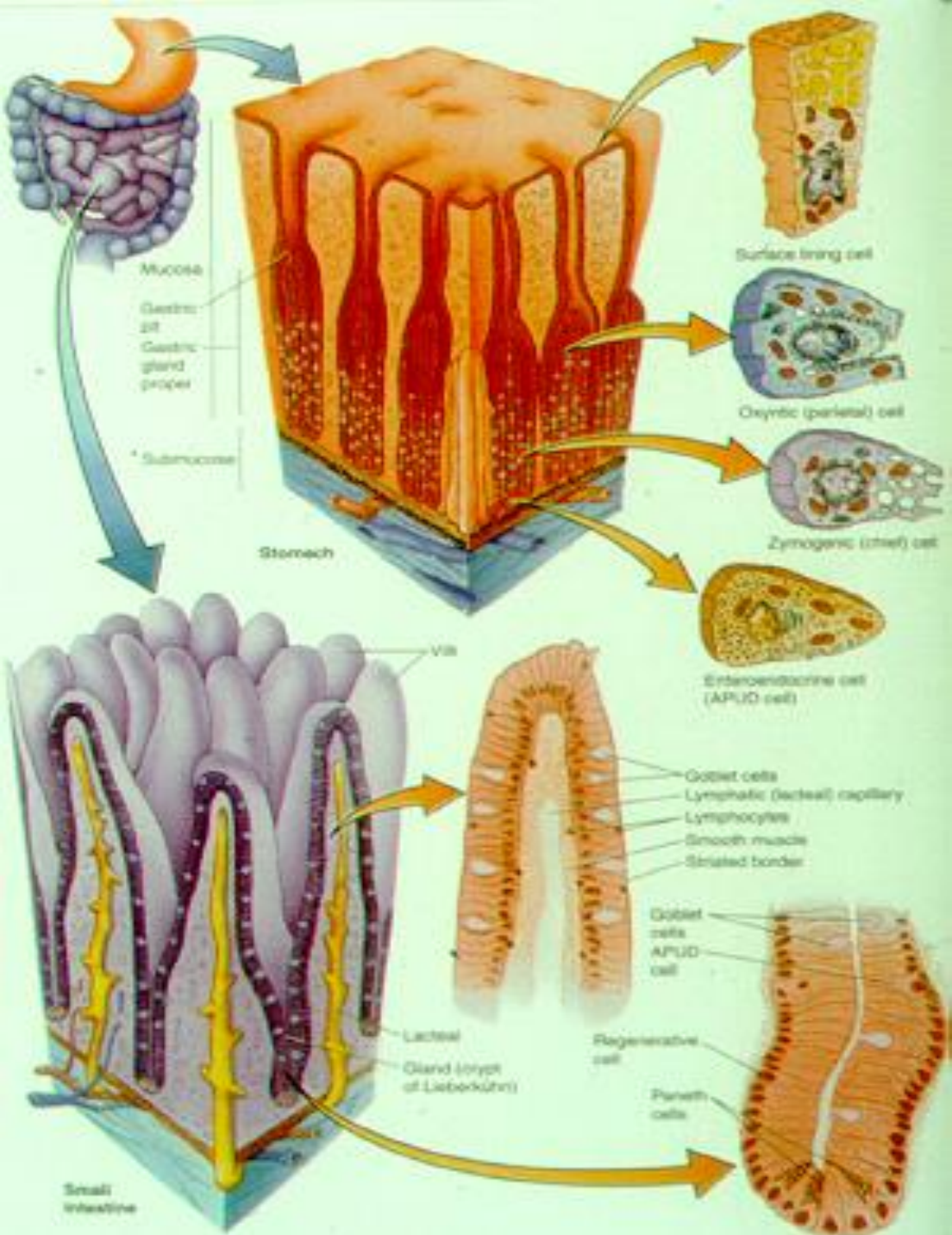
ŻOŁĄDEK - BŁONA ŚLUZOWA

S

P'S

JELITO CIENKIE

- **Jelito cienkie składa się z**

- dwunastnicy

- jelita czczego

- jelita krętego

4 m

długości

- **Typowa czterowarstwowa budowa ściany**

- **Błona śluzowa**

- fałdy, kosmki, krypty = gruczoły !!!

- nabłonek jednowarstwowy walcowaty

NABŁONEK JELITA CIENKIEGO

Komórki	chłonne (enterocyty)	- wchłanianie (mikrokosmki)
	kubkowe (śluzowe)	- produkcja śluzu
	endokrynowe	- produkcja hormonów

wyłącznie w kryptach

macierzyste (w dnie)	- źródło nowych komórek
komórki Panetha	- lizozym, defenzyny

JELITO CIENKIE

Jelito cienkie składa się z

dwunastnicy

jelita czczego

jelita krętego

łącznie około 4 m długości

czterowarstwowa budowa ściany

Błona śluzowa - nabłonek jednowarstwowy walcowaty

fałdy, kosmki, krypty

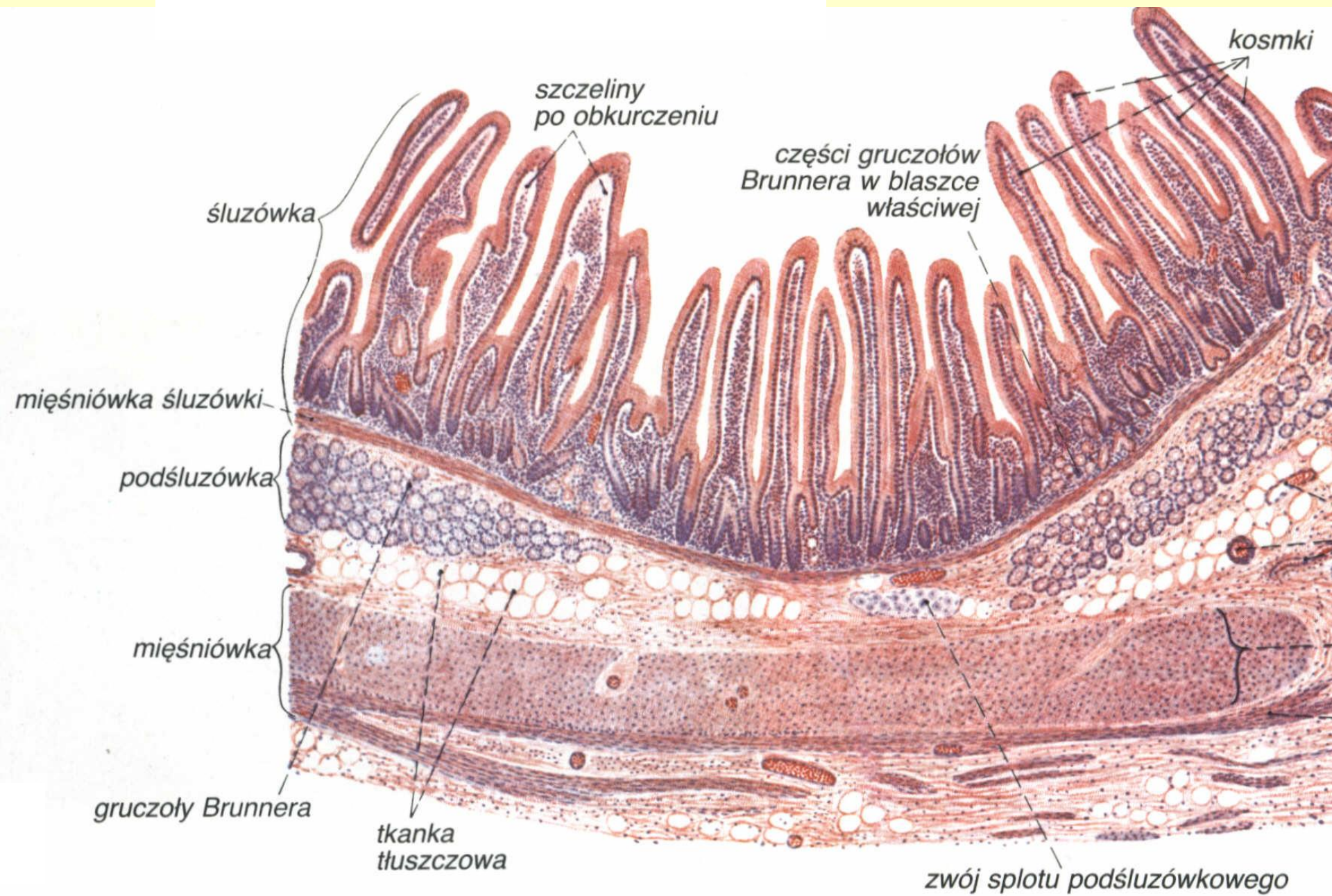

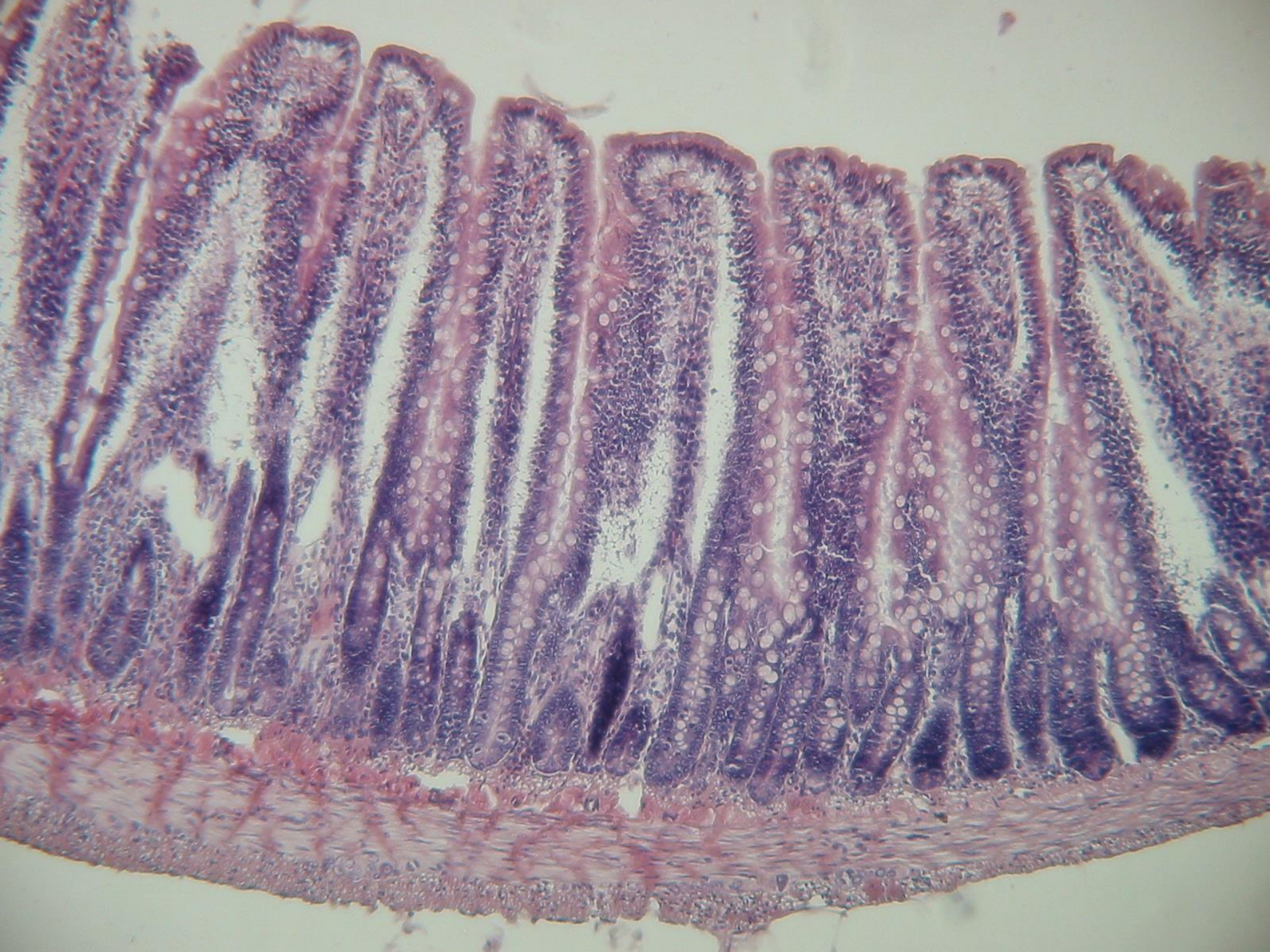
NABŁONEK JELITA CIENKIEGO

Komórki	chłonne (enterocyty)	- wchłanianie
	kubkowe (śluzowe)	- produkcja śluzu
	endokrynowe	- produkcja hormonów

wyłącznie w kryptach

	macierzyste (w dnie)	- źródło nowych komórek
	Panetha	- lizozym, defenzyny

JELITO CIENKIE c.d.

Dwunastnica gruczoły w błonie podśluzowej
położenie zewnątrzotrzewnowe (przydanka)

Jelito czcze i kręte wewnątrzotrzewnowo (krezka)

GALT (gut-associated lymphoid tissue)

rozproszone komórki immunologiczne

grudki limfatyczne

w błonie śluzowej i podśluzowej jelita

(czcze, kręte, grube)

JELITO CIENKIE c.d.

Dwunastnica

- gruczoły w błonie podśluzowej (Brunnera)
- położenie zewnątrzotrzewnowe (przydanka)

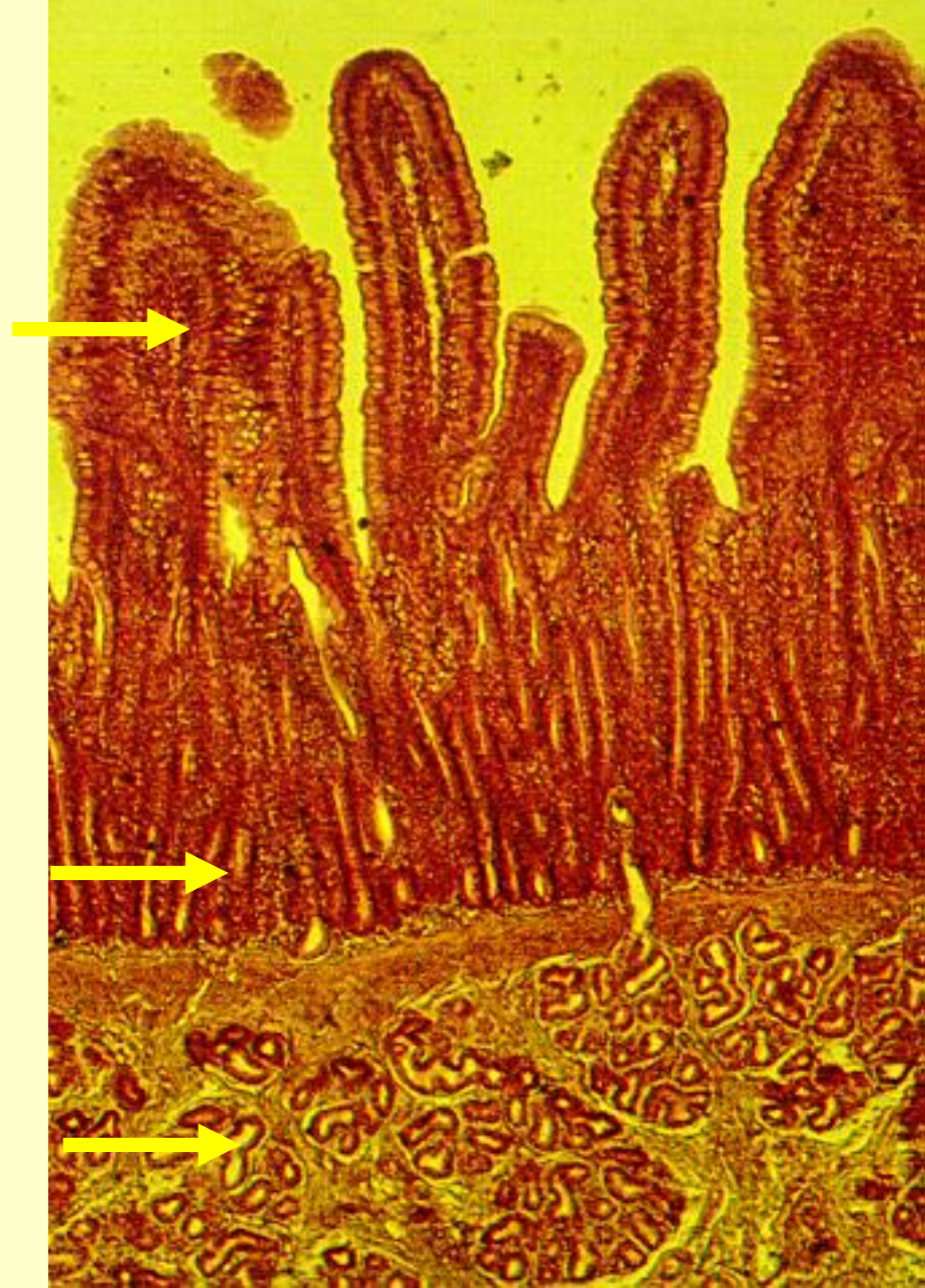
Jelito czcze

- brak gruczołów w błonie podśluzowej
- położenie wewnątrzotrzewnowe (krezka)

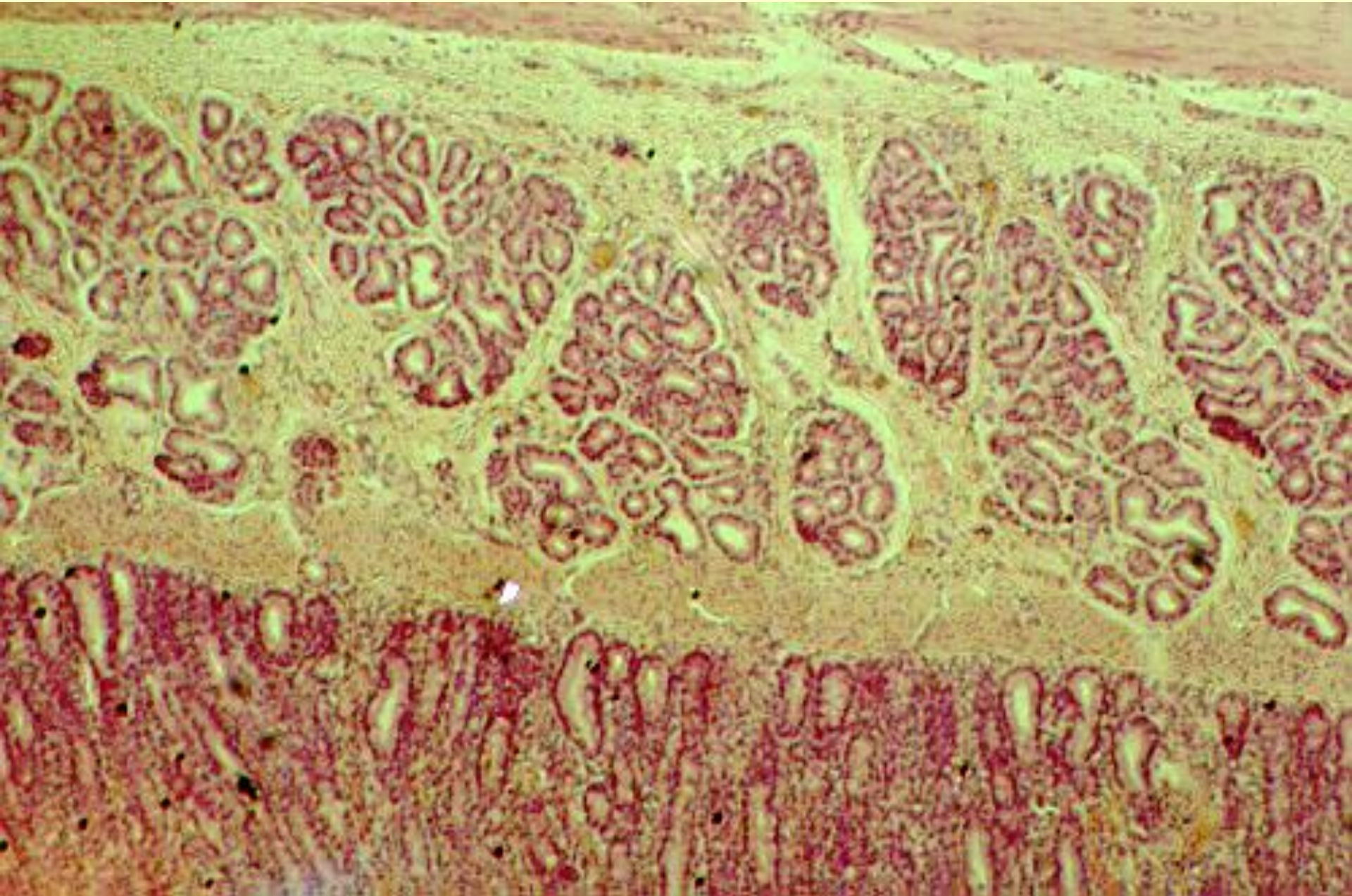
Jelito kręte

- brak gruczołów w błonie podśluzowej
- położenie wewnątrzotrzewnowe (krezka)
- liczne grudki chłonne w błonie śluzowej i podśluzowej jelita - GALT (gut-associated lymphoid tissue)
(jelito czcze, kręte, grube)

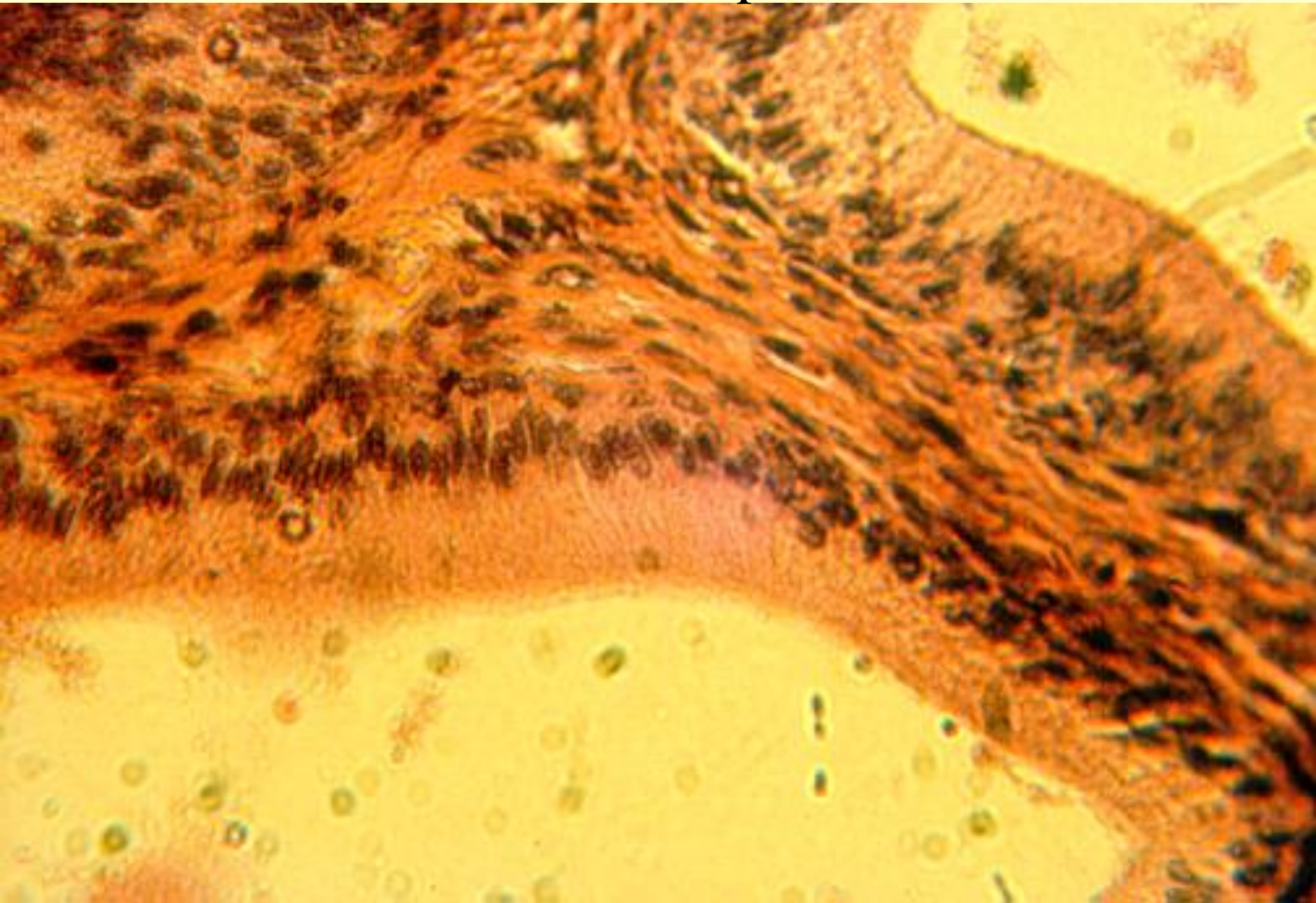
Dwunastnica

Dwunastnica, pd

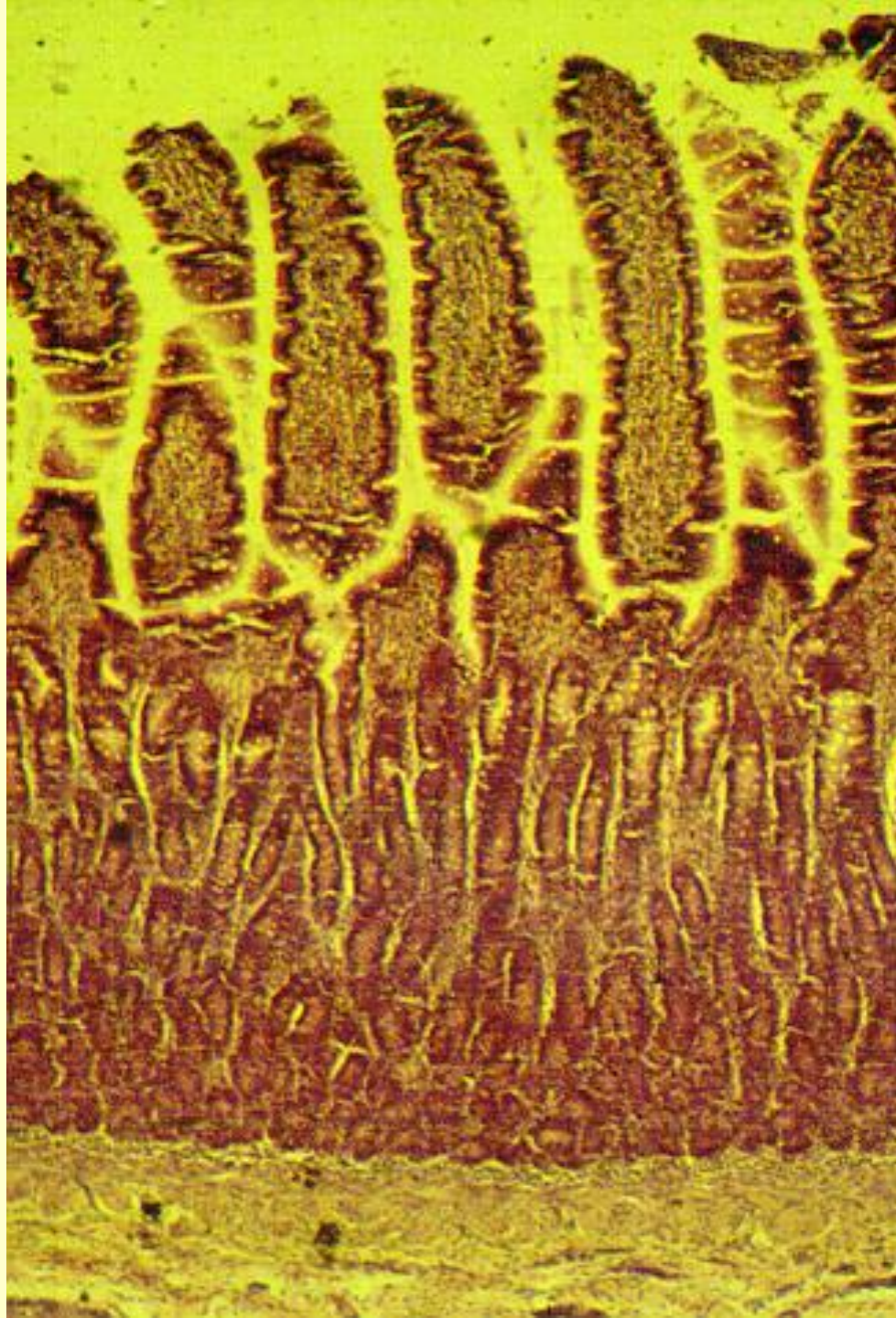

Dwunastnica, pd

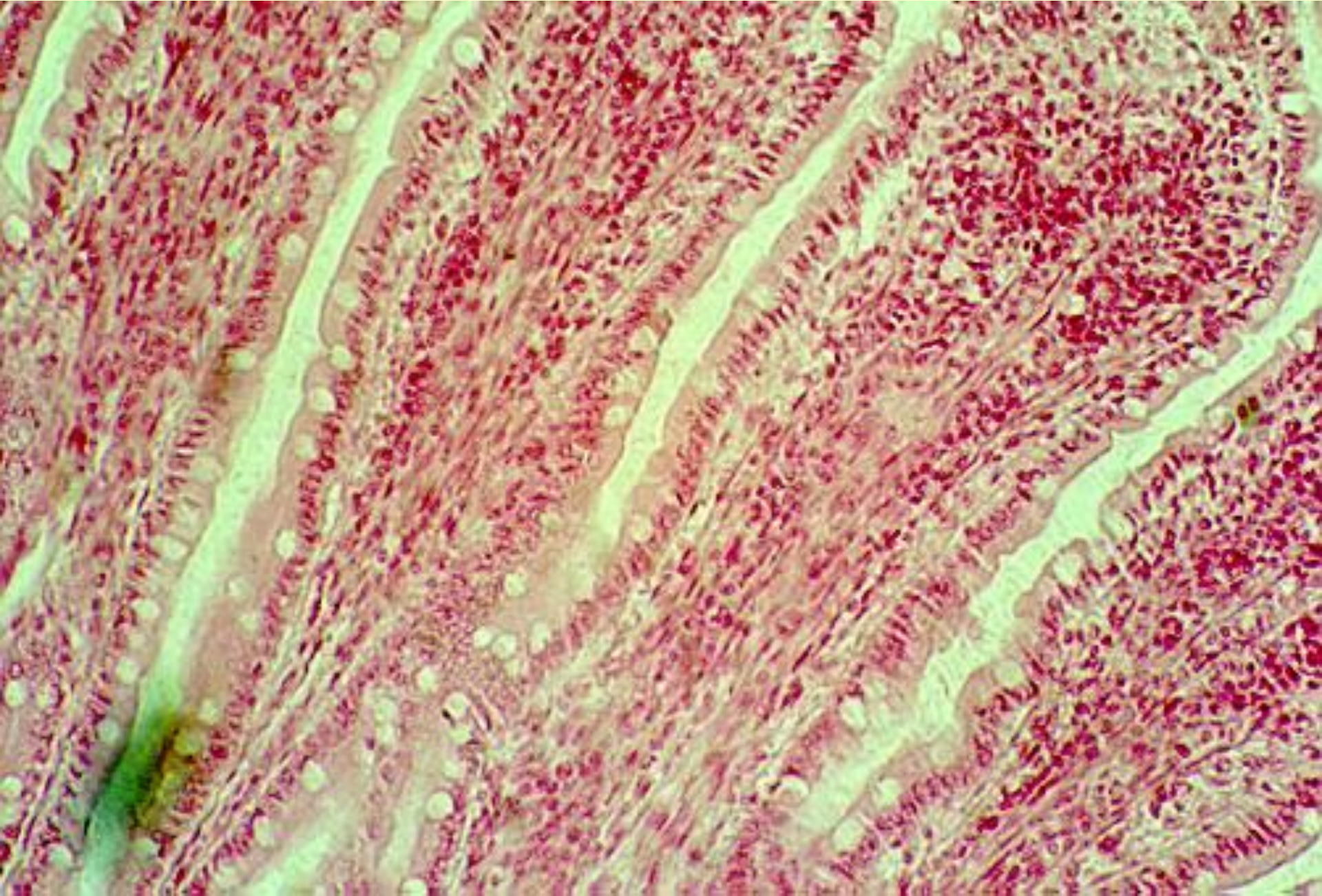
Jelito cienkie
czcze

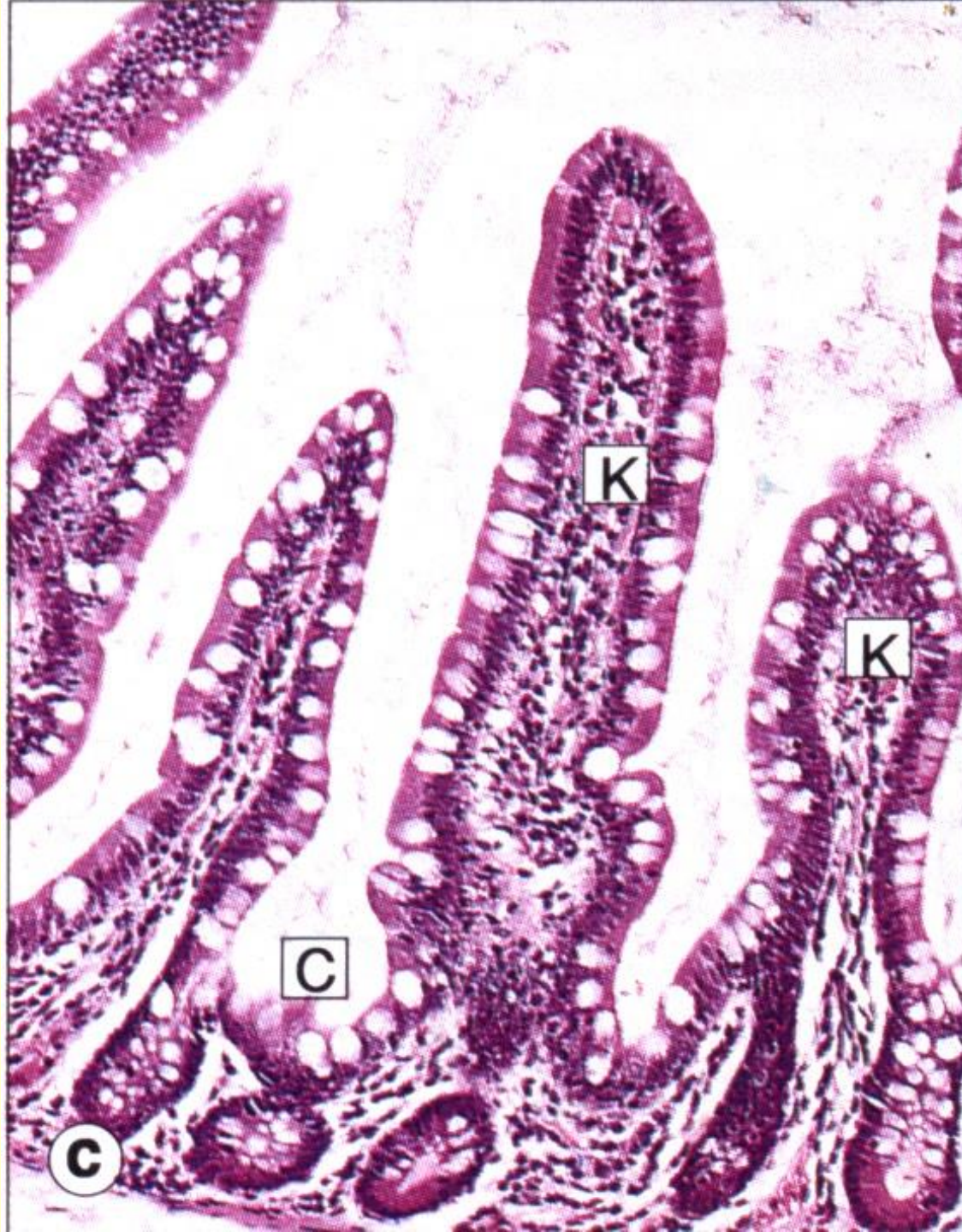

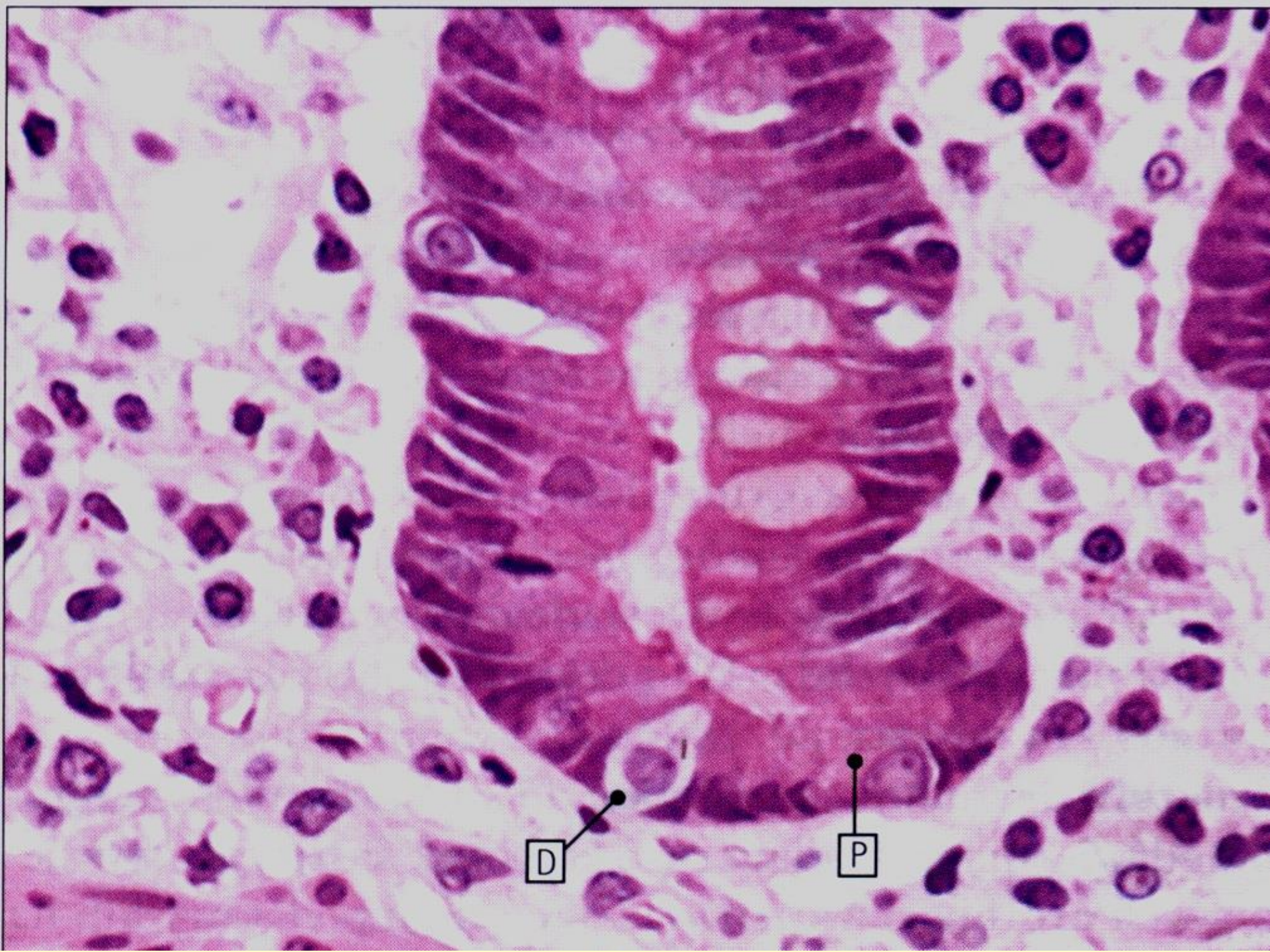
Jelito cienkie czcze, pd

Jelito cienkie czcze, pd

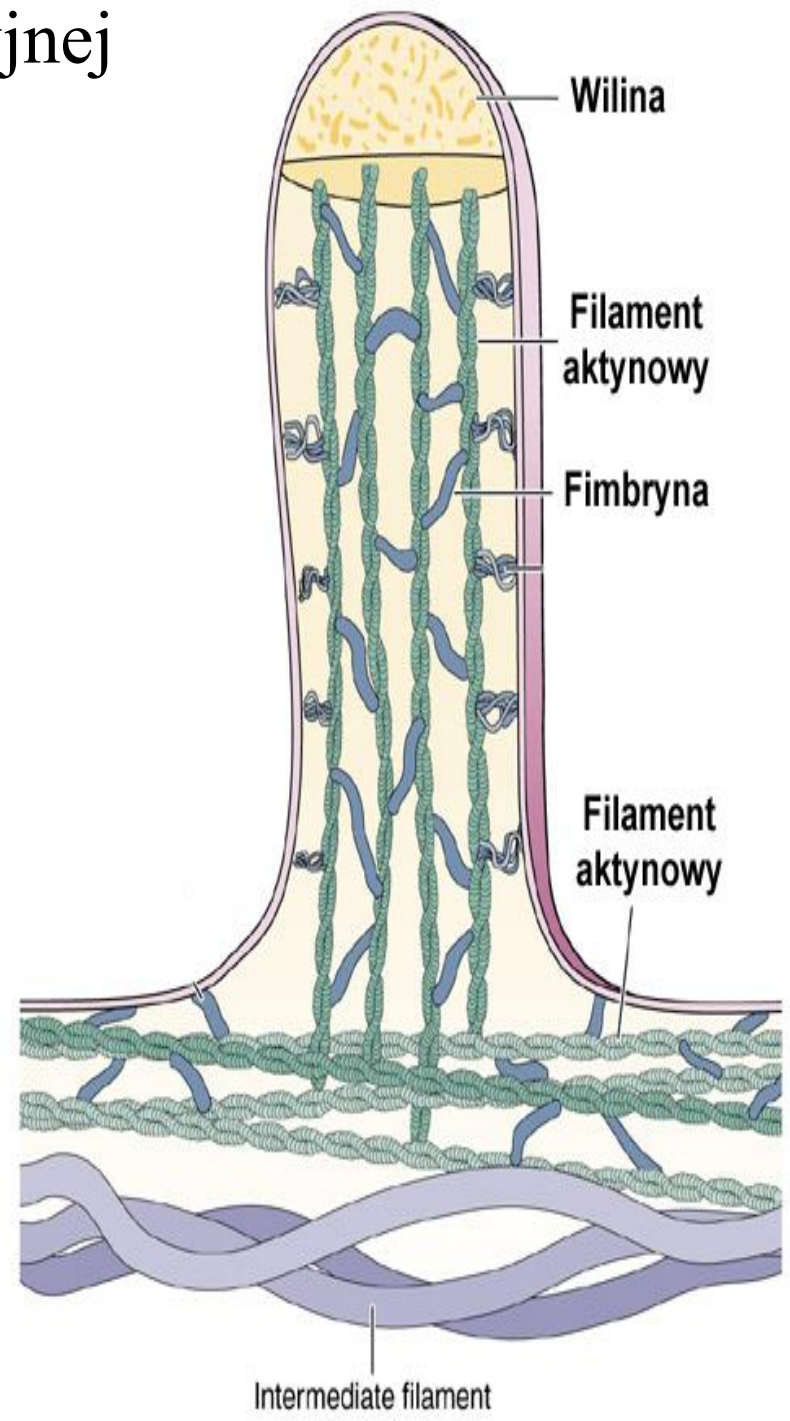
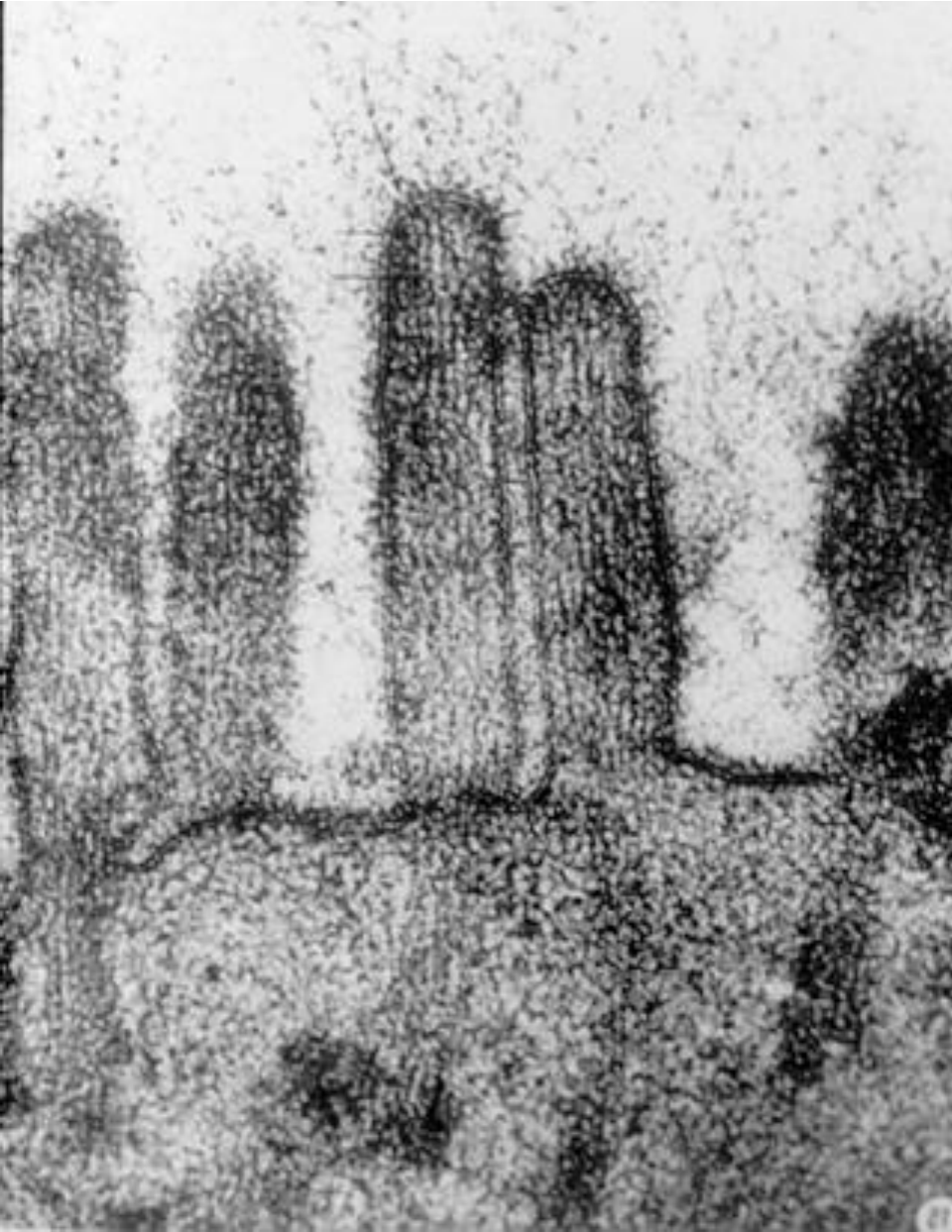

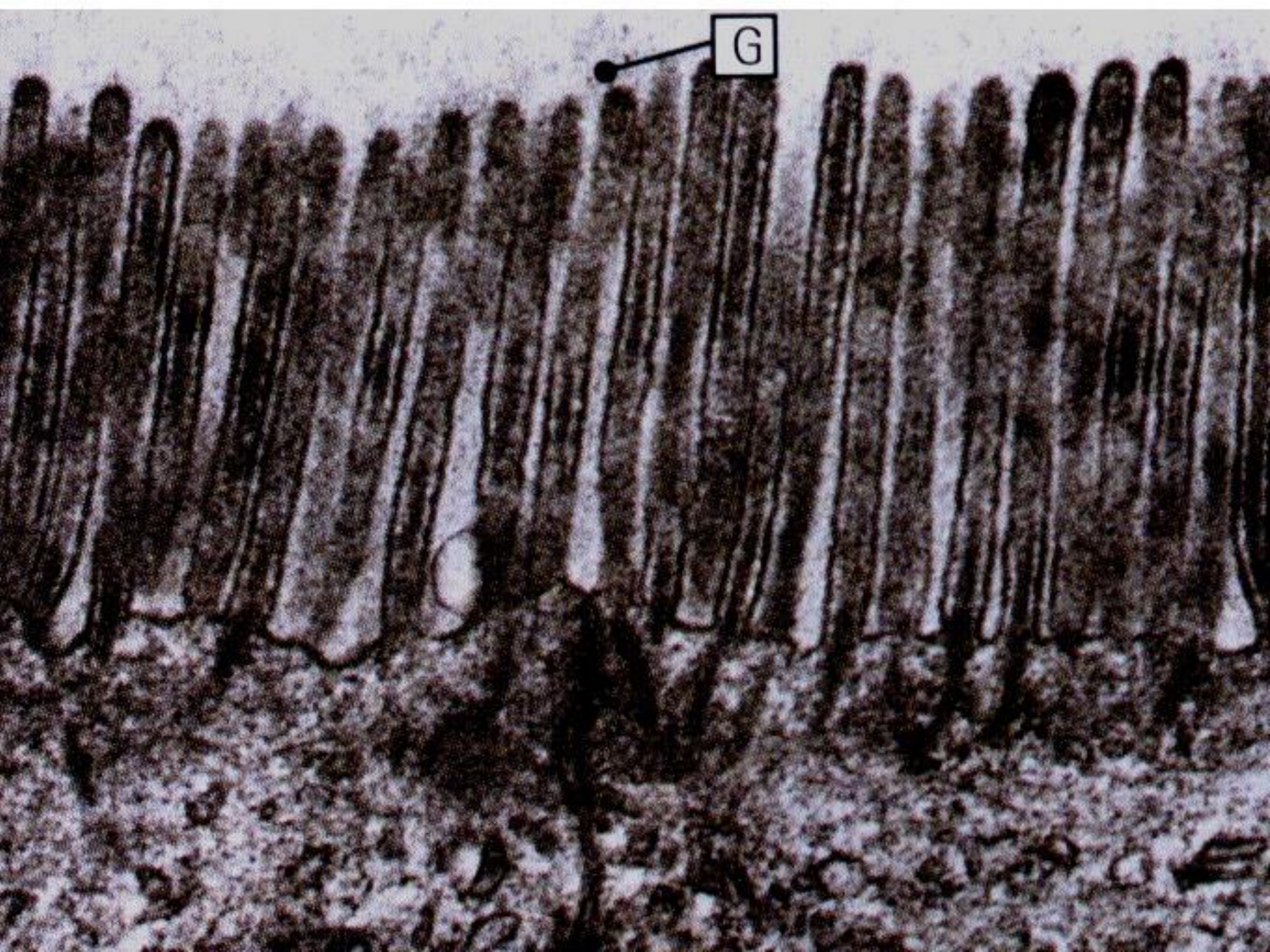
D

P

Mikrokosmki komórki resorpcyjnej jelita cienkiego EM

JELITO GRUBE

- **Odcinki, o łącznej długości 1,5 m**
  - kątnica
  - okrężnica
    - wstępująca
    - poprzeczna
    - zstępująca
  - esica
  - odbytnica
- **Czterowarstwowa budowa ściany**
  - Śluzówka nie tworzy kosmków, w kryptach - liczne komórki kubkowe
  - Błona mięśniowa
    - gruba warstwa okrężna
    - warstwa podłużna jest nieciągła i układa się w 3 charakterystyczne taśmy

JELITO GRUBE

Odcinki: kątnica

okrężnica wstępująca, poprzeczna, zstępująca

esica

odbytnica

1,5 m długości

Czterowarstwowa budowa ściany

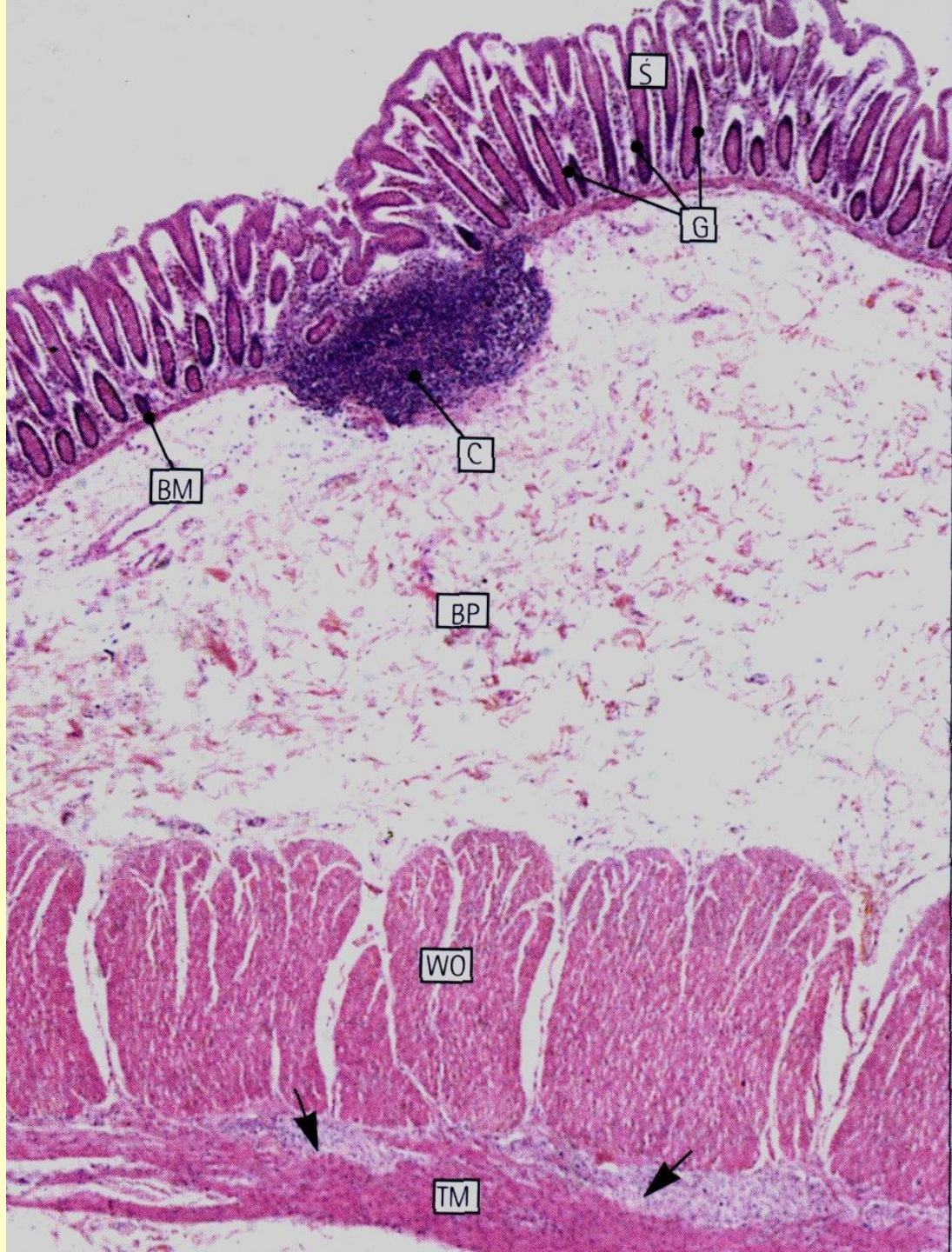
Śluzówka nie tworzy kosmków

Błona mięśniowa -

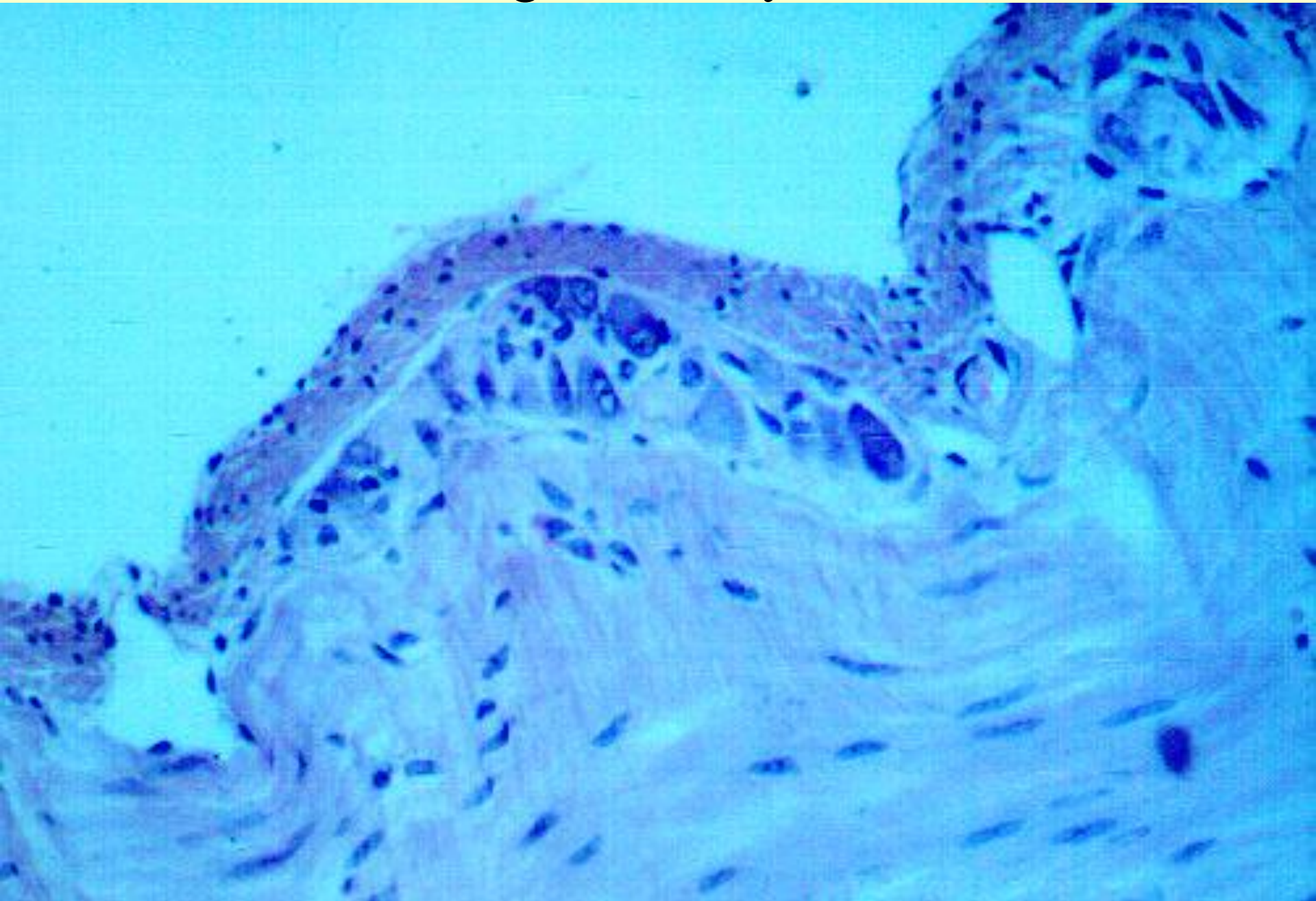
gruba warstwa okrężna

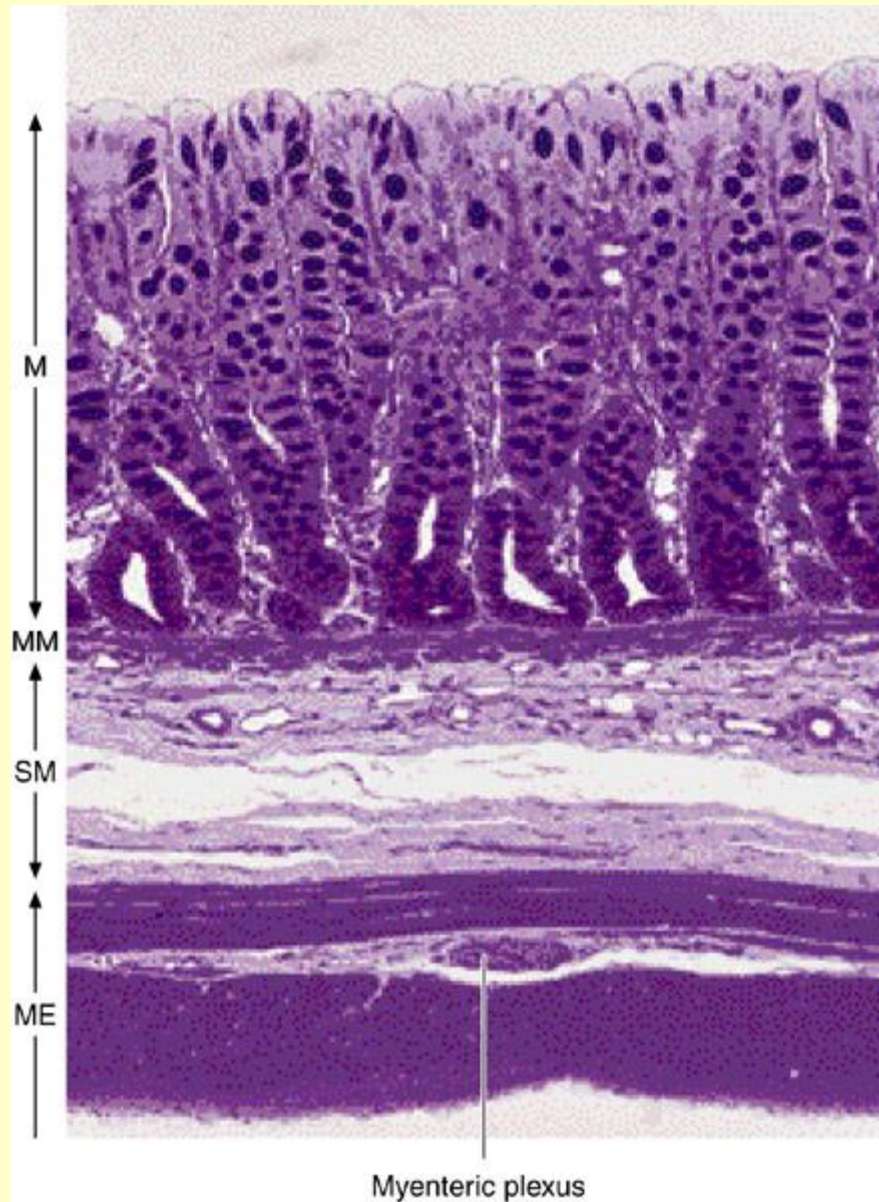
trzy taśmy warstwy podłużnej

wpuklenia ściany (haustra)

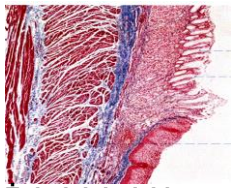

Jelito grube, okrężnica

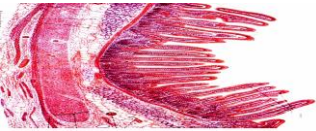

SEMINARIUM - Czynność motoryczna i wydzielnicza przewodu pokarmowego.
ĆWICZENIE – Budowa histologiczna przełyku, żołądka i jelit.

Żołądek ludzki

Dwunastnica

1. Przełyk (preparat 47, błona śluzowa, błona podśluzowa, błona mięśniowa i przydanka - p. m.; nabłonek wielowarstwowy płaski, gruczoły śluzowe- p. d.);
2. Żołądek - dno (preparat 48, warstwy ściany żołądka, kształt gruczołów dna, dołki żołądkowe – p. m.; komórki szyjkowe, komórki okładzinowe, komórki główne - p. d.);
3. Jelito cienkie - dwunastnica (preparat 50, kosmki, gruczoły dwunastnicze Brunnera, błona mięśniowa i surowicza p. m.);
4. Jelito cienkie - czcze (preparat 51, te same elementy, co w dwunastnicy z wyjątkiem gruczołów Brunnera - p. m.; nabłonek pokrywający kosmki, rąbek szczoteczkowy, komórki kubkowe, nabłonek gruczołów jelitowych z komórkami kubkowymi, sploty Meissnera i Auerbacha - p. d. Zwrócić uwagę na podziały mitotyczne w nabłonku dna krypt.
5. Jelito grube – okrężnica (preparat 52, typowe warstwy ściany jelitowej – p. m.; nabłonek gruczołów jelitowych, komórki kubkowe - p. d.);
6. Komórki okładzinowe żołądka. Mechanizm pobudzania wydzielania kwasu solnego, działanie popularnych leków hamujących to wydzielanie (tekst i ryciny 91)

Tekst nr 91.

MECHANIZM POBUDZANIA WYDZIELANIA KWASU SOLNEGO DZIAŁANIE POPULARNYCH LEKÓW HAMUJĄCYCH TO WYDZIELANIE

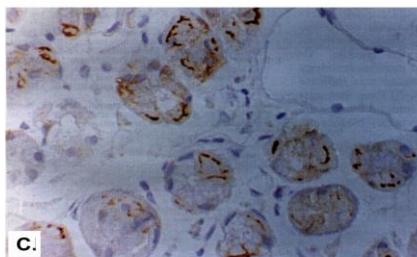
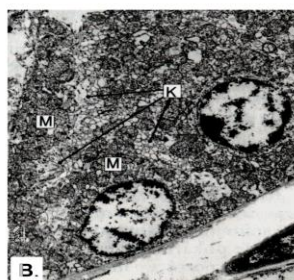
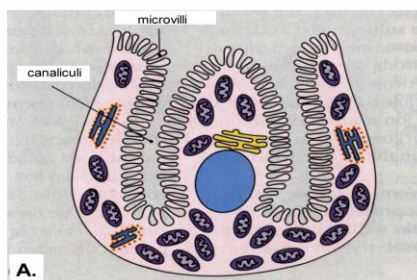
Komórki okładzinowe wytwarzają kwas solny po pobudzeniu przez histaminę, wiążącą się z ich receptorem H₂. Histamina w błonie śluzowej żołądka występuje w komórkach tucznych i w niektórych komórkach enterochromafinowych (srebrnochłonnych). Wydzielanie histaminy zachodzi pod wpływem gastryny wydzielanej przez komórki G zawarte w błonie śluzowej żołądka w jamie odźwiernikowej (antrum pyloricum). Gastryna z tych komórek przechodzi do krwi i do trzonu żołądka dociera poprzez krążenie wielkie. Gastryna pobudza wydzielanie histaminy z komórek enterochromafinowych i zapewne także z komórek tucznych.

Omeprazol hamuje aktywność H⁺ -K⁺ -ATPazy (pompa protonowa). Powoduje to zwyrodnienie komórek okładzinowych, pojawienie się makrofagów i proliferację komórek preokładzinowych.

Ranitydyna jest odwracalnym antagonistą receptora histaminowego H₂. Hamuje zarówno podstawowe jak i stymulowane przez gastrynę wydzielanie kwasu solnego.

opracował prof. Stanisław Moskalewski

Schemat Nr 91. KOMÓRKI OKŁADZINOWE ŻOŁĄDKA

- A. Komórka okładzinowa ma rozbudowany układ wpukleń (kanalików), zawierających mikrokosmki, który w mikroskopie świetlnym można zaobserwować jako zwakuolizowaną cytoplazmę okołojądrową.
- B. Kanaliki komórki okładzinowej widoczne pod mikroskopem elektronowym. W cytoplazmie występują także liczne mitochondria.
- C. H⁺ -K⁺ -ATPaza (enzym przemieszczający H⁺ do światła gruczołu i aktywowany przez K⁺) w ścianie kanalików komórek okładzinowych uwidoczniła za pomocą przeciwciała monoklonalnego skierowanego przeciwko jej katalitycznej podjednostce (podjednostka α). Komórki okładzinowe mają receptory histaminowe H₂.